Vojne operacije u Zapadnoj Slavoniji u Domovinskom ratu (1991-1995.)

Farkaš, Alen

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:021544

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Diplomski studij Engleskog jezika i književnosti i povijesti

Alen Farkaš

Vojne operacije u Zapadnoj Slavoniji u Domovinskom ratu (1991. – 1995.)

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Ivan Balta

Osijek, 2016

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za povijest
Diplomski studij Engleskog jezika i književnosti i povijesti

Alen Farkaš

Vojne operacije u Zapadnoj Slavoniji u Domovinskom ratu (1991. – 1995.)

Diplomski rad

Znanstveno područje humanističke znanosti, znanstveno polje povijest, znanstvena grana hrvatska i svjetska moderna i suvremena povijest

Mentor: prof. dr. sc. Ivan Balta

Osijek, 2016.

Sažetak:

Velikosrpske pretenzije u Zapadnoj Slavoniji javljaju se nakon utemeljenja Srpske demokratske stranke (SDS) pod rukovodstvom dr. Jovana Raškovića. Uslijedili su referendumi za autonomiju, na kojima su se gotovo svi Srbi u općinama zapadne Slavonije izjasnili za autonomiju. Istovremeno, Jugoslavenska narodna armija donosi odluku o oduzimanju oružja Teritorijalnoj obrani Republike Hrvatske. Vrhunac srpskih pretenzija zbio se nakon što su 12. kolovoza 1991. godine donijeli odluku o proglašenju Srpske autonomne oblasti (SAO) Zapadne Slavonije te tim činom uključili zapadnu Slavoniju u sastav SAO Krajine. Brzi odgovor snaga HV-a uslijedio je nakon što su oslobodili vojarne u Varaždinu, Koprivnici, Križevcima, Bjelovaru i Daruvaru te došli u posjed većeg broja naoružanja kako bi započeli tri vojne operacije kodnih imena „Otkos-10“, „Orkan-91“ te „Papuk-91“. Operacija „Otkos-10“ trajala je od 31. listopada 1991. – 4. studenoga 1991. te je za vrijeme te operacije oslobođeno oko 270 km^2 površine Republike Hrvatske te oslobođeno 21 selo u sastavu grubišnopoljske općine te 3 sela u sastavu daruvarske općine. Vojna operacija „Orkan-91“ započela je 29. listopada 1991. te je trajala do 3. siječnja 1992. godine. Operacijom „Orkan-91“ oslobođeno je oko 675 km^2 površine Republike Hrvatske i oslobođeno 28 naselja u sastavu općine Novska te općine Nova Gradiška. Operacija „Papuk-91“ trajala je od 28. studenoga 1991. – 3. siječnja 1992. godine. Operacijom „Papuk-91“ oslobođeno je 110 naselja te 1230 km^2 površine Republike Hrvatske. Borbe su vođene u općinama Daruvar, Podravska Slatina, Orahovica, Požega, Pakrac i Virovitica. 3. siječnja 1992. potpisano je Sarajevsko primirje te su obustavljene sve daljnje akcije oslobađanja preostalog okupiranog teritorija Republike Hrvatske. Uslijedio je dolazak snaga UNPROFOR-a odlukom Vijeća sigurnosti OUN-a na područje Zapadne Slavonije s ciljem normalizacije života i uspostavljanjem „tampon zona“ između dviju sukobljenih strana. Krajem ožujka 1994. potpisan je Zagrebački sporazum s ciljem smirivanja tenzija između hrvatske i pobunjene srpske strane. Američki veleposlanik Peter Galbraith predlaže plan Z4 kojime se SAO Zapadnoj Slavoniji donosi veća autonomija, no srpska strana ga odbija budući da je hrvatska strana zahtijevala otkazivanje mandata snagama UNPROFOR-a. 2. prosinca 1994. potpisan je Gospodarski sporazum te je u promet puštena cesta Zagreb – Knin – Split. Uslijedila je blokada autoceste Zagreb – Lipovac te su započete pripreme za završnu fazu oslobađanja zapadne Slavonije i pokretanje vojne operacije „Bljesak“, koja je trajala od 1.svibnja – 4. svibnja 1995. godine. Operacijom „Bljesak“ oslobođeno je oko 500 km^2 površine Republike Hrvatske te su njome svi ciljevi na zapadno-slavonskom bojištu ostvareni.

Ključne riječi: SAO Zapadna Slavonija, oslobodilačke operacije, „Otkos-10“, „Orkan-91“, „Papuk-91“, Sarajevsko primirje, „Bljesak“

SADRŽAJ

1. Uvod ……..…6

2. Zapadna Slavonija uoči oslobodilačkih operacija snaga HV-a ……....7

2.1. Početak velikosrpskih ideja u Zapadnoj Slavoniji……..……..7

2.2. Poteškoće u naoružanju i pripremi postrojbi za obranu Republike Hrvatske …….8

2.3. Priključenje Zapadne Slavonije SAO Krajini ……..……...10

3. Vojna operacija „Otkos-10“ (31. listopada 1991. – 4. studenoga 1991. godine)…....12

3.1. Priprema vojne operacije „Otkos-10“…….....12

3.2. Sastav hrvatske i srpske vojske uoči operacije „Otkos-10……....13

3.3. Bojna djelovanja u sjeverozapadnom smjeru…….…….....13

3.4. Bojna djelovanja u južnom smjeru…….....16

3.5. Bojna djelovanja iz smjera sjevera…….....18

3.6. Rezultati operacije „Otkos-10“……..……..…….....20

4. Vojna operacija „Orkan-91.“ (29.listopada 1991. – 3. siječnja 1992. godine)….....22

4.1. Početak vojne operacije „Orkan-91.“…….....….22

4.2. Prvi dio vojne operacije „Orkan-91.“ na novljanskom i novogradiškom bojištu (29. listopada 1991. – 9. prosinca 1991. godine)……...…24

4.2.1. Bitka za Korita**…….....28**

4.3. Drugi dio vojne operacije „Orkan-91.“ na novljanskom i novogradiškom bojištu (10. prosinca 1991. – 3. siječnja 1992. godine)……..……..….30

4.4. Rezultati operacije „Orkan-91.“…….…….....33

5. Vojna operacija „Papuk-91“ (28. studenoga 1991. - 3. siječnja 1992. godine)….....34

5.1. Priprema vojne operacije „Papuk-91.“……..…..…...34

5.2. Tijek vojne operacije „Papuk-91.“……..….....34

5.3. Rezultati vojne operacije „Papuk-91.“…….….....50

6. Dolazak snaga UNPROFORA…….....51

7. Pokušaji smirivanja sukoba uoči oslobodilačke operacije „Bljesak……..…..53

7.1. Zagrebački sporazum……..…….....….53

7.2. Plan Z-4…….…….....53

7.3. Gospodarski sporazum…….…….....56

8. Vojna operacija „Bljesak“ (1. svibnja 1995. – 4. svibnja 1995. godine)…….....57

8.1. Povod operaciji „Bljesak“…….....57

8.2. Sastav hrvatske vojske uoči vojne operacije „Bljesak“…….....59

8.3. Sastav srpske vojske uoči vojne operacije „Bljesak“……..….59

8.4. Ciljevi operacije „Bljesak“…….....59

8.5. Tijek operacije „Bljesak“……..…….....60

8.6. Rezultati operacije „Bljesak“…….…….....62

8.7. Reakcija pobunjenih Srba nakon poraza…….....….....64

8.8. Raketiranje Zagreba…….....65

8.9. Suradnja s UNCRO-om za vrijeme trajanja operacije „Bljesak…….....66

9. Zaključak…….....68

10. Popis kratica……..…….....70

11. Popis priloga……..….....72

11. Popis literature……...…..74

1. Uvod

Cilj ovog diplomskog rada je istražiti uzročno-posljedične veze te opisati tijek vojnih operacija hrvatskih snaga, vođenih na zapadno-slavonskom bojištu u Domovinskom ratu od 1991. – 1995. godine.

Rad je podijeljen na dva dijela. Prvi dio odnosi se na zbivanja u Zapadnoj Slavoniji 1990. te 1991. godine . Objašnjava se koja je stranka poticala srpsko stanovništvo na pobunu protiv legalne hrvatske vlasti te se analizira pripremljenost hrvatskih branitelja u slučaju mogućeg sukoba sa pobunjenim srpskim stanovništvom i snagama JNA. Analizira se značaj odluke srpskog vodstva o pripojenju Zapadne Slavonije SAO Krajini kao povoda vojnim operacijama za oslobađanjem teritorija koji su bili pod okupacijom pobunjenog srpskog stanovništva te snaga JNA. Objasnit će se značaj vojnih operacija kodnih imena „Orkan-91“, „Otkos-10“ te „Papuk-91“ u smislu oslobađanja većeg dijela površine zapadne Slavonije u 1991. i 1992. godini, sve do potpisivanja Sarajevskog primirja, 3. siječnja 1992. godine, nakon čega se borbe na zapadno-slavonskoj bojišnici privremeno obustavljaju.

Drugi dio rada odnosi se na stanje uspostavljeno dolaskom snaga UNPROFORA 1992. na područje Zapadne Slavonije do operacije „Bljesak“, 1995. godine. Opisuju se pokušaji konsolidacije i smirivanja napetosti između dviju sukobljenih strana, pomoću raznih političkih sporazuma koji su uspješno ili bez uspjeha provedeni: Zagrebački sporazum, sporazum Z4 te Gospodarski sporazum. Objašnjavaju se povodi zadnjoj uspješnoj oslobodilačkoj operaciji „Bljesak“ te se predstavljaju rezultati provedene operacije kao i reakcija pobunjenih Srba na ukupan poraz na zapadno-slavonskom bojištu.

2. Zapadna Slavonija uoči oslobodilačkih operacija snaga HV-a

2.1. Početak velikosrpskih ideja u Zapadnoj Slavoniji

Zapadna Slavonija obuhvaća općine: Nova Gradiška, Požega, Pakrac, Slatina,Virovitica, Daruvar i Novska. U općinama je pretežito stanovalo hrvatsko stanovništvo, dok je drugo po brojnosti bilo srpsko stanovništvo, a najveći postotak srpskog stanovništva imale su općine Pakrac, 46.4 %, Slatina 35.9 % te Daruvar 33.5 %.[1] Jedna od najopasnijih srpskih stranaka, koja je promicala ideju uključenja zapadne Slavonije u njihovu novu zamišljenu državu, „Veliku Srbiju", bila je Srpska demokratska stranka (SDS). Srpska demokratska stranka osnovana je u Kninu 17. veljače 1990., a utemeljitelj stranke bio je dr. Jovan Rašković.[2] Na području zapadne Slavonije prvi ogranak SDS-a osniva se u Grubišnom Polju, 6. lipnja 1990.[3] Na osnivačkoj skupštini SDS-a u Grubišnom Polju, održanoj 9. lipnja 1990., Jovan Rašković se na pitanje o srpskoj autonomiji izjasnio da je to *„nastojanje da se stvori moderna kulturna autonomija, sposobna za privredni razvoj, u kojoj bi Srbi njegovali svoj jezik i pismo, imali svoje škole i institucije."*[4] Uslijedila su osnivanja ogranaka SDS-a u Pakracu 16. lipnja, Okučanima i Sloboštini 27. srpnja i u Novoj Gradišci 15. listopada 1990. godine te su u međuvremenu provedeni izbori za srpsku autonomiju unutar Republike Hrvatske.[5] Gotovo svi Srbi u Zapadnoj Slavoniji su se na provedenim izborima za srpsku autonomiju u Hrvatskoj, od 19. kolovoza do 2. rujna 1990. godine, izjasnili kako su za to da se ta autonomija i uvede.[6] Istovremeno, pobunjeni Srbi u jeseni 1990. postavljaju prve barikade na prometnici Grubišno Polje – Virovitica.[7] U Srbu se 30. rujna 1990. održava sjednica SNV-a te je tada izneseno da se za srpsku autonomiju izjasnilo 756 549 osoba, odnosno 99.96 % onih koji su izašli na referendum o autonomiji. Na temelju tih rezultata, SNV je istoga dana proglasio srpsku autonomiju *„na etničkim i istorijskim teritorijama"* na kojima se nalazi srpski narod, a koje se nalaze unutar *„sadašnjih granica Republike Hrvatske kao federalne jedinice SFRJ."*[8]

---

[1]Đuro Škvorc, *Zapadna Slavonija uoči i u Domovinskom ratu do studenoga 1991. godine,* Cris, god. XI., br. 1/2009. g., str. 117.

[2]Ante Nazor, *Počeci suvremene Hrvatske države (kronologija procesa osamostaljenja Republike Hrvatske od Memoranduma SANU 1986. do proglašenja neovisnosti 8. listopada 1991.)*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007.g., str. 18.

[3]Đuro Škvorc, *Zapadna Slavonija uoči i u Domovinskom ratu do studenoga 1991. godine,* str. 117.

[4]Petar Bašić, Ivica Miškulin, *Grubišnopoljska kronika 1990. – 1991. (I. dio),* scrinia slavonica 7 (2007), str. 355.

[5]Đuro Škvorc, *Zapadna Slavonija uoči i u Domovinskom ratu do studenoga 1991. godine,* str. 117.

[6]Ante Nazor, *Počeci suvremene Hrvatske države (kronologija procesa osamostaljenja Republike Hrvatske od Memoranduma SANU 1986. do proglašenja neovisnosti 8. listopada 1991.),*str. 38.

[7]Đuro Škvorc, *Zapadna Slavonija uoči i u Domovinskom ratu do studenoga 1991. godine,* str. 117. – 118.

[8]Skupina autora, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat,* Školska knjiga, Zagreb, 2006., str. 210.

2.2. Poteškoće u naoružanju i organizaciji postrojbi za obranu Republike Hrvatske

JNA je u svibnju 1990. godine oduzela oružje Teritorijalnoj obrani Republike Hrvatske. Naredbu je izdao predsjednik predsjedništva SFRJ, Borislav Jović, a osim na TO RH, naredba se je odnosila i na razoružanje Teritorijalne obrane u Sloveniji.[9]14. svibnja 1990. izdana je zapovijed načelnika Generalštaba OS SFRJ komandama vojnih oblasti za oduzimanje naoružanja TO i način čuvanja istoga. U zapovijedi se naređuje: *1. „Komandama vojnih oblasti i RV i PVO sa štabovima TO SR i SAP, organizovaće preuzimanje, smeštaj i čuvanje kompletnog naoružanja i municije od TO u skladištima i magacinima JNA. Komandanti TO u okviru organizacijsko-formacijske dogradnje a u skladu sa operativnim zahtevima, razmotriće eventualnu mogućnost ukidanja pojedinih manjih jedinica TO čije se oružje i municija ne mogu čuvati u skladištima i magacinima JNA…U nedostatku magacinskog i skladišnog prostora za smeštaj koristiti najpogodnije prostorije u rejonu tih skladišta i magacina 2. Izuzetno, gde su objekti TO veoma udaljeni i ne postoje uslovi i mogućnosti da se naoružanje i municija TO smesti u skladištima i magacinima JNA, smeštaj i čuvanje organizovati u magacinima TO sa stražarskim obezbeđenjem jedinica JNA. 3. Izuzimanje naoružanja i municije od strane ŠTO i jedinica TO, za korišćenje pri izvođenju planiranih aktivnosti odobravaće komande vojnih oblasti…4. Preuzimanje i smeštaj naoružanja i municije završiti do 21.05.1990. godine…"* Zapovijed je potpisao načelnik GS OS SFRJ, general-pukovnik Blagoje Adžić.[10] Oružje Teritorijalne obrane je JNA nasilno uzimala i odvozila u svoja skladišta. Iz Hrvatske je izvezena gomila topova, raketnih protuoklopnih i protuzračnih sustava, dovoljnih za opskrbu 240.000 hrvatskih vojnika. Zbog toga je apsurdna izjava predsjednika Izvršnog vijeća SO-e Pakrac, Čedomira Bojčića, koji je lagao oko skladištenja oružja iz Pakraca te je u tjedniku „Globus", 8. veljače 1991. iznio sljedeće: *„JNA je udovoljila zahtjevima mitinga, te je oružje ostalo u skladištima TO u Pakracu.*[11] Budući da su u nacionalnom sastavu hrvatske policije, vodeću ulogu imali policajci srpske narodnosti, postojala je bojazan da bi se ti isti policajci mogli priključiti srpskim pobunjenicima u namjeri napada na RH. Zbog toga je i MUP Republike Hrvatske, raspisao natječaj u kojemu će primiti 1700 kandidata kako bi prošli policijski tečaj i uključili se u sastav obrane RH. Već prvu intervenciju policajci su imali kada su obranili

[9]Antun Erjavec, *Pakrac i Lipik uoči rata 1991. godine: Prvi pucnji u Hrvatsku,* Poglavarstvo grada Pakraca, Pakrac, ožujka 2001. godine, str. 7.

[10]Skupina autora, *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. –1995., dokumenti- knjiga 1. : Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990.-1991.),* Hrvatski memorijalno- dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., str. 19. – 20.

[11]Antun Erjavec, *Pakrac i Lipik uoči rata 1991. godine: Prvi pucnji u Hrvatsku,* str. 7.

Grubišnopoljsku postaju 26. siječnja 1991. godine. JNA je u istom mjesecu povela intenzivan medijski rat protiv RH kako bi na sve načine došla u posjed većeg broja naoružanja iz vojarni koje su bile na prostoru RH . Osim toga, 22. veljače 1991. općinska skupština u Pakracu je donijela odluku o priključenju pakračke policijske postaje stanicama SUP-a SAO Krajine. [12] Načelnik policijske stanice, Jovo Vezmar, odlučio je razoružati sve hrvatske policajce, a oružje ostaviti samo u posjedu srpskih policajaca. Razoružavanje je provedeno 1. ožujka 1991., u dogovoru s čelnicima SDS-a, Veljkom Džakulom te umirovljenim policajcem Stevom Orozovićem.[13] Iz izjave policajca Josipa Čarnojevića saznaje se da su srpski policajci bili spremni na evakuaciju nakon što su saznali da hrvatske vlasti šalju 400 policajaca u pomoć hrvatskim policajcima: *„Oko 15.00 sati Vezmar se vratio iz Općine i sazvao sastanak u dvorani na katu. Ja sam u dežurani ostao sam. Oko 15.15 sati s kata niz stubište silazi oko 150 aktivnih i rezervnih policajaca pod punom opremom i oružjem. Među njima i penzionirani Stevo Orozović, Mirko Simatović i Živko Culić. Vezmar je zastao pred dežuranom i rekao mi: Slušaj, mi napuštamo Stanicu, imamo informaciju da dolazi 400 specijalaca iz Zagreba i da će sravniti Stanicu sa zemljom…Izvlačimo se na rezervni položaj"*[14] Sukladno Vezmarovim navodima, hrvatske vlasti su poslale specijalne pripadnike policije MUP-a koji su u rano jutro, 2. ožujka 1991., ušle u Pakrac i uspostavili kontrolu nad zgradom općine i policijskom stanicom i time ugasili srpski puč u Policijskoj postaji Pakrac.[15] U gašenju puča sudjelovali su bjelovarski specijalci iz Bjelovara pod vodstvom Mirka Kirina i Luke Markešića te postrojbe specijalaca iz Zagreba (Lučkog), pod vodstvom Mladena Markača. Jedna grupa specijalaca je ušla u zgradu općine koja je bila prazna, a druga je također naišla na praznu zgradu Policije na što su utvrdili da su pobunjenici pobjegli u brda.[16] U izvještaju Komande 5. vojne oblasti podređenim postrojbama o događajima u Pakracu, navodi se da je sam povod uključivanja snaga MUP-a Hrvatske u gašenju puča u policijskoj stanici bila odluka Skupštine SO Pakrac kojime se je ona pripojila Kninskoj krajini te odluka o razoružavanju 16 policajaca-redarstvenika hrvatske nacionalnosti iz sastava milicije Pakrac.[17] Nakon sprječavanja srpskog puča u Policijskoj

[12]Skupina autora, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat,* str. 11

[13]Ivica Miškulin, *Srpska pobuna u općini Pakrac 1990.-1991.: uzroci, nositelji i tijek,* Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod, scrinia slavonica 11 (2011), str. 379.

[14]A. Erjavec, *Pakrac i Lipik uoči rata 1991. godine: Prvi pucnji u Hrvatsku,* str. 23. – 24.

[15]I. Miškulin, *Srpska pobuna u općini Pakrac 1990.-1991.: uzroci, nositelji i tijek,* str. 379.

[16]A. Erjavec, *Pakrac i Lipik uoči rata 1991. godine: Prvi pucnji u Hrvatsku,* str. 26.

[17]Skupina autora, *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995., dokumenti- knjiga 1. : Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.),* str. 94.

postaji Pakrac, od oružja u skladištu Teritorijalne obrane, pronađena su samo 4 teška mitraljeza koja su bila rastavljena i od kojih su se mogla samo 2 mitraljeza sklopiti, a strjeljačko oružje iz Policije su preuzeli rezervni srpski policajci.[18] Nakon sprječavanja puča u Policijskoj stanici Pakrac, oglasio se je i predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman, 2. ožujka 1991. u pismu upućenom predsjedniku Predsjedništva SFRJ, Borislavu Joviću, u kojemu jasno ističe kako bi za puč u policijskoj postaji trebali snositi kaznenu odgovornost svi oni koji su u puču sudjelovali: *„U svezi događaja od 1. ožujka 1991. godine u Pakracu imamo dokaze da su u pripremi svih zbivanja u Pakracu koji su kulminirali razoružanjem pripadnika policije hrvatske nacionalnosti u Pakracu, sudjelovali visoki oficiri JNA. Predlažemo da se istinitost navoda ustanovi preko parlamentarne komisije sastavljene od jednakog broja članova Skupštine SFRJ i Sabora RH.“*[19]

2.3. Priključenje Zapadne Slavonije SAO Krajini

Predsjednik Predsjedništva SFRJ, Borislav Jović, bez suglasnosti ostalih članova Predsjedništva, izdaje nalog kojime se omogućuje uključivanje JNA u sukob koji su izazvali srpski pobunjenici u Zapadnoj Slavoniji. JNA je reagirala tako što je uvodila „tampon zone“ kako bi onemogućila rad zakonodavnih tijela RH.[20] 15. veljače 1991., Veljko Džakula, predsjednik Regionalnog odbora SDS-a za Slavoniju i Baranju, u „Vjesniku“ je iznio svoje viđenje položaja Zapadne Slavonije te Slavonije općenito promičući velikosrpske ideje unutar Slavonije: *„Pripajanje Kninu, samo je prva karika u stvaranju velike Slavonske Krajine kao samostalnog srpskog prostora.“*[21] Vrhunac sukoba dogodio se je nakon što su 12. kolovoza 1991. pobunjeni Srbi proglasili Srpsku autonomnu oblast (SAO) Zapadnu Slavoniju, te je samim time uključili u sastav SAO Krajine. Uslijedili su napadi srpskih pobunjenika na pripadnike hrvatske policije te Zbora narodne Garde, 16. kolovoza, 1991. u Okučanima. Pričuvne snage ZNG-a iz Slavonskog Broda, Požege i Nove Gradiške te policajci iz Zagreba, Kutine i Slavonskog Broda pokušali su izbaciti srpske pobunjenike iz Okučana, no pojavila se je vojska JNA koja se je uključila u sukobe na prostoru Okučana te u Staroj Gradišci.[22] 5. korpus Kopnene vojske JNA (Banjalučki) je sredinom kolovoza 1991. izgradio mostobran kod Stare

[18]A. Erjavec, *Pakrac i Lipik uoči rata 1991. godine: Prvi pucnji u Hrvatsku,* str. 8.
[19]Isto, str. 31.
[20]Đ. Škvorc, *Zapadna Slavonija uoči i u Domovinskom ratu do studenoga 1991. godine,* str. 120.
[21]A. Erjavec, *Pakrac i Lipik uoči rata 1991. godine: Prvi pucnji u Hrvatsku,* str. 15
[22]Dinko Čutura, *Heroji ne umiru- spomenica poginulim braniteljima Domovinskog rata* – knjiga 1, Hrvatska zajednica udruga roditelja poginulih branitelja Domovinskog rata Republike Hrvatske, Zagreb, 2009. str. 24.

Gradiške. Prema zapovjedi Komande 1. vojne oblasti, 5. korpus je za zadatak dobio ovladati pravcima Okučani – Pakrac – Virovitica te Okučani – Kutina.[23] General JNA, Veljko Kadijević, osobno je 21. rujna 1991. najavio sukob sa vlastima Republike Hrvatske koje je etiketirao kao fašističke te je optužio Republiku Hrvatsku za nepoštivanje primirja od 17. rujna 1991. te pozvao sve one koji žele da se usprotive oružanom akcijom protiv takve vlasti u svrhu zaštite pripadnika JNA te srpskog naroda.[24] Nakon te izjave, daljnje uspjehe do kraja rujna snage JNA u Zapadnoj Slavoniji ostvarile su kada su spojile svoje postrojbe iz Stare Gradiške i Okučana te konsolidirale svoje brigade na pravcu prema Novskoj, Pakracu i Lipiku.[25] Početkom listopada 1991. pripadnici 5. korpusa su zauzeli Jasenovac i Lipik.[26] Vlada SAO Zapadne Slavonije nastojala je organizirati obranu te je uspostavljena TO SAO Zapadna Slavonija koja je odlukom Narodne skupštine, 17. listopada 1991. godine, postala dijelom Oružanih snaga (OS) SFRJ te je osnovan središnji Štab TO Zapadne Slavonije. Krajem listopada Štab se premješta u odmaralište „Rade Končar“ u Novom Zvečevu, gdje se je nalazila i Vlada SAO Zapadne Slavonije.[27] Snage JNA iz Banja Luke pokušale su proširiti teritorij SAO Zapadna Slavonija na područje oko Okučana, Jasenovca i Hrvatske Kostajnice. Sve je to ukazivalo na to da snage HV-a moraju poduzeti određene operacije kojima bi postupno oslobodili svaki od okupiranih teritorija od strane srpskih pobunjenika i vojske JNA te pridošlih paravojnih formacija. Slijedom toga, na zapadno-slavonskom bojištu počinju operacije snaga HV-a kodnih imena „Otkos-10“, „Orkan-91.“ te „Papuk-91.“. [28]

3. Vojna operacija „Otkos-10“ (31. listopada 1991. – 4. studenoga 1991. godine)

[23]Ivan Brigović, Ante Nazor, *Zapovjedni vrh JNA (siječanj 1990. – svibanj 1992.),* Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, prosinac 2010., str. 198.
[24]Isto, str. 185.
[25]D. Čutura, *Heroji ne umiru- spomenica poginulim braniteljima Domovinskog rata* , str. 24.
[26]I. Brigović, A. Nazor: *Zapovjedni vrh JNA (siječanj 1990. – svibanj 1992.),* str. 198.
[27]Jakša Raguž, *Ustrojavanje i raspad Teritorijalne obrane Srpske autonomne oblasti (SAO) Zapadne Slavonije 1991. godine,* Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2015., str. 182.
[28]D. Čutura, *Heroji ne umiru- spomenica poginulim braniteljima Domovinskog rata* , str. 25.

3.1. Priprema vojne operacije „Otkos-10“

Operacija „Otkos-10“ trajala je od 31. listopada do 4. studenog 1991. Nakon zauzeća vojarni u Varaždinu, Koprivnici, Križevcima, Bjelovaru i Daruvaru, hrvatske snage su se našle u vrlo povoljnom položaju budući da su raspolagale velikom količinom oružja. Stoga je zapovjednik Operativne zone Bjelovar, Miroslav Jezerčić, 7. listopada 1991. utvrdio kako su postignuti minimalni uvjeti za izvođenje operacije zauzimanja važnih strateških punktova u Zapadnoj Slavoniji. Priprema same operacije trajala je 24 dana, a za pripremu je bio zadužen brigadir Franjo Kovačević, zapovjednik obrane Grubišnog Polja. [29]

Vojna operacija „Otkos-10“ trebala je početi još 6. listopada 1991., no zbog nedovoljne pripreme i neorganiziranosti sama operacija je odgođena. 8. listopada 1991., zapovjednik obrane Grubišnog Polja, Franjo Kovačević, izdaje zapovijed pomoću koje će se sama operacija izvesti. Zapovijed je sadržavala sljedeće odrednice:

„Združenim snagama ZNG i policije uz snažnu artiljerijsku podršku s polukružne osnovice : Virovitica, Kinkovo, Bogaz, Bedenička, Nova Pisanica, Veliki Grđevac, Grubišno Polje, istovremenim postavljanjem blokade na crti Grubišno Polje – Ivanovo Selo – Veliki Bastaji – Koreničani, odsjeći četničko – terorističke snage na pravcima. Virovitica – Lončarica – Grubišno Polje i Virovitica – Miokovićevo – Veliki Bastaji, a zatim razbiti i uništiti iste na navedenim prostorima s ciljem čišćenja i uspostave nesmetanog prometa na komunikaciji Virovitica – Lončarica – Grubišno Polje. Borbena djelovanja izvesti u dvije faze. U prvoj fazi u trajanju od 1 – 2 dana izvršiti odsijecanje na liniji Virovitica – Lončarica – Grubišno Polje uz istovremeno odsijecanje na liniji Virovitica – Jasenaš – Miokovićevo i postavljanje barikade na liniji Grubišno Polje- Ivanovo Selo – Veliki Bastaji – Koreničani. U drugoj fazi, uz prethodno pregrupiranje snaga, razbiti i uništiti četničko terorističke snage na prostoru između navedenih komunikacija.“[30]

Osim zapovjednog mjesta u Grubišnom Polju, kojime je upravljao pukovnik Franjo Kovačević, postojalo je i zapovjedno mjesto u Velikom Grđevcu, gdje su se nalazili zapovjednik Đuro Crkvenac te pomoćnik za logistiku Mirko Hajdinjak. Planirana operacija trebala je krenuti iz

[29]Davor Domazet Lošo, *Domovinski rat 1991. – 1995.- strateški pogled,* Udruga Hrvatski identitet i prosperitet, Zagreb, 2010.,str. 180.

[30] Petar Bašić, Ivica Miškulin, *Grubišnopoljska kronika 1990. 1991. (II. dio),* Scrinia Slavonica 10 (2010), str. 483.

tri smjera: sa sjeverozapada iz smjera Bjelovara, s juga iz smjera Grubišnog Polja te sa sjevera iz smjera Virovitice.[31]

3. 2. Sastav hrvatske i srpske vojske uoči operacije „Otkos-10“

Za operaciju „Otkos-10“ u pripremi je bilo 2.647 pripadnika HV-a, policije te Odreda narodne zaštite. Srpska vojska je imala 1.750 vojnika. Hrvatske snage su imale 12 tenkova u odnosu na 8 srpskih te 18 raznih vrsta topništva za potporu u odnosu na 10 srpskih. Neprijateljske snage raspolagale su i sa 4-6 zrakoplova iz JNA, dok hrvatske snage nisu imale u pripremi nijedan zrakoplov za izvođenje same operacije.[32] Od snaga HV-a sudjelovale su: virovitička 127. brigada HV-a, grubišnopoljski 57. samostalni bataljun ZNG-a, pripadnici Specijalne policije Omege PU Bjelovar, Dragovoljačka satnija iz Koprivnice, satnija Policijske postaje Virovitica, Izvidničko-diverzantska satnija Druge Operativne zone Bjelovar, satnija Policijske postaje Grubišno Polje, Mješovito-tenkovski vod 105. brigade HV-a Bjelovar, 19. mješovita protuoklopna artiljerijska divizija Virovitica, 24. mješovita artiljerijska divizija 52. samostalnoga bataljuna Daruvar, 34. inženjerska satnija Čakovec, odredi NZ Grubišno Polje te brojne druge postrojbe.[33]

3. 3. Bojna djelovanja u sjeverozapadnom smjeru

Prvu zadaću koju su imale snage HV-a su izvršile 15. listopada 1991. kada su pripadnici Specijalne policije Policijske uprave Bjelovar zajedno sa snagama protudiverzantske satnije 2. operativne zone Bjelovar očistili šire područje Čađavca te postavili svoje snage na liniji Nova Pisanica – Zrinska – Mali Grđevac. Nakon što su izvršili svoju prvu zadaću, u drugoj fazi napada pripadnici Specijalne policije te branitelji iz 2. protudiverzantske satnije 2. operativne zone Bjelovar trebale su uništiti neprijateljske položaje u selima Zrinska, Gornja Kovačica, Mali Grđevac te od tih područja napasti neprijateljske položaje u Velikoj i Maloj Barni.[34] Do 31. listopada sustav obrane na prvoj crti bojišnice je uspješno funkcionirao te su satnije NZ nadgledale položaje neprijateljskih snaga i ukoliko bi se pomislilo da bi se mogao odviti napad

[31]Anđelko Mijatović, *Otkos 10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*, Udruga dragovoljaca i veterana Domovinskog rata Republike Hrvatske: Hrvatski memorijalno – dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2011. , str. 200.

[32]Đuro Crkvenac, Franjo Kovačević, *Vojna operacija Otkos-10: Planiranje, izvođenje i rezultati,* Radovi zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, sv.8 (2014)., str. 476.

[33]A. Mijatović, *Otkos 10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*,str. 215.

[34]Isto, str. 477.

neprijateljskih snaga, pripadnici NZ bi uzbunjivali samostalnu bojnu ZNG-a smještenu u Grubišnom Polju, koja bi potom intervenirala. Za koordinatora jedinica NZ općine Grubišno Polje izabran je Željko Mitrović, a za zapovjednika bojne NZ Veliki Grđevac Marijan Dautanac.[35]

Prvog dana operacije, 31. listopada 1991., snage Posebne jedinice policije Omege bjelovarske PU te Izvidničko-diverzantska satnija Druge OZ Bjelovar bezuspješno se bore protiv neprijateljskih snaga na području Bubana. Krenuvši u smjeru Nova Pisanica – Zrinska – Mali Grđevac zatekli su dobro organizirane srpske snage na području Bubana koje su se osigurale raznim bunkerima te minskoeksplozivnim sredstvima pomoću kojih su obranili svoj položaj. Više uspjeha pripadnici Posebne jedinice Policije Omege Policijske uprave Bjelovar imale su u popodnevnim satima nakon što su izvršili napad na selo Zrinska te do mraka ovladali linijom Zrinska brda- selo Buban. [36]

Treći vod Druge satnije 57. samostalnog bataljuna Grubišno Polje i Interventni vod policije sela Veliki Grđevac istoga dana oslobađaju Veliku Barnu te se spajaju s Trećom satnijom 57. samostalnog bataljuna. Nakon toga ovladano je komunikacijom Buban – Zrinska brda – raskrižje prometnica Gronja Kovačica – Velika Pisanica te raskrižje prometnica Velika Barna – Grubišno Polje. U borbama u Novoj Pisanici poginuo je jedan, a ranjeno devet pripadnika Izvidničko- diverzantske satnije Druge OZ Bjelovar. Neprijateljske snage raketirali su Srednju školu „Marko Marulić“ u Slatini i napravili veliku štetu na samoj školi. U Slatini su ubijena i dvojica pripadnika 136. brigade HV-a.[37]

2. dana operacije u sjeverozapadnom smjeru, 1. studenoga 1991., snage Specijalne policije napadaju iz smjera: Buban – Zrinjanska Brda – Zrinska i Gornja Kovačica te vrlo lako uništavaju neprijateljske položaje na tim područjima. U poslijepodnevnim satima spajaju se u Zrinskoj sa pripadnicima 2. satnije 57. samostalnog bataljuna koji napreduje iz smjera Veliki Grđevac – Gornja Kovačica – Zrinska te oslobađaju selo Gornja Kovačica i selo Zrinska.[38] Neprijateljske snage su tada odgovorile bombardiranjem sela Šuplje Lipe te minobacačkom paljbom na područje Donjeg Daruvara.[39]

---

[35]Marija Dujić, Dražen Najman, Ivan Posilović, *Narodna zaštita u Domovinskom ratu,* Udruga dragovoljaca Narodne zaštite Domovinskog rata, Zagreb, 2002. , str. 146.

[36]A. Mijatović, *Otkos 10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990.-1991,* str. 201. – 202.

[37]Isto, str. 202.

[38]Đ. Crkvenac, F. Kovačević, *Vojna operacija Otkos-10: Planiranje, izvođenje i rezultati,* str. 479.

[39]A. Mijatović, *Otkos 10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991. ,* str. 203.

3. dana operacije u sjeverozapadnom smjeru, 2. studenoga 1991., pripadnici Specijalne policije te 2. satnije 57. samostalnog bataljuna napadaju smjerom: Zrinska – šuma Šušnjar – sjeverni dio Malog Grđevca, a 3. vod 2. satnije 57. samostalnog bataljuna napada u smjeru Gornja Kovačica – Mali Grđevac. Istovremeno, neprijateljske snage raketiraju sela Veliki Grđevac te Gornju Rađenicu, što dodatno usporava djelovanje snaga HV-a. Snage Specijalne policije te 2. satnije 57. samostalnog bataljuna oslobađaju Mali Grđevac te se spajaju sa 1. satnijom 127. brigade na smjeru prometnice Mali Grđevac – Cremušina. Toga dana ovladano je prometnicom Mali Grđevac – Gornja Kovačica – Veliki Grđevac te prometnicom Mali Grđevac- Velika Barna – Grubišno Polje.[40] Istoga dana neprijateljske snage su granatirale sela Levinovac, Velika Babina Gora te Mala Babina Gora i uz snažnu artiljerijsku potporu napali sela Ivanovo Selo te Velika Peratovica. 6 civila ranjeno je pri raketiranju Daruvara te prilikom minobacačkog napada na selo Šuplju Lipu.[41]

4. dana operacije u sjeverozapadnom smjeru, 3. studenoga 1991., postrojbe Specijalne policije 2. satnije 57. samostalnog bataljuna pregledali su šire područje Velike Barne, Male Barne te Male Jasenovača i pronašli nekoliko napuštenih bunkera.[42] Iz dnevnika „Štaba TO Zapadna Slavonija“ saznaje se kako su neprijateljske snage naredile evakuaciju stanovništva s prostora Grubišnog Polja nakon što su uvidjeli kako taj prostor snage HV-a uspješno oslobađaju: „*Narod iz Grubišnog Polja počeo se povlačiti sa traktorima i drugim prevoznim sredstvima. To je trajalo skoro čitavu noć. Traženo je od njih da vojska ostane, a da se samo žene i djeca isele, na to oni nisu pristali već su svi otišli u pravcu Bosne i Banje Luke. Tamo su ostavili oružje i krenuli u pravcu Beograda.“*[43]

5. dana operacije u sjeverozapadnom smjeru djelovanja 2. satnija 57. samostalnog bataljuna te protudiverzantska satnija Druge Operativne zone Bjelovar poslane su u oslobođena sela: Gornja Kovačica, Zrinska, Mali Grđevac, Topolovica, Velika Barna kako bi izvršili nadzor nad tim selima i spriječili eventualne moguće srpske protunapade.[44]

[40]Đ. Crkvenac, F. Kovačević, *Vojna operacija Otkos-10: Planiranje, izvođenje i rezultati,* str. 479.
[41]A. Mijatović, *Otkos 10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.* , str. 203, str. 206.
[42]Đ. Crkvenac, F. Kovačević, *Vojna operacija Otkos-10: Planiranje, izvođenje i rezultati,* str. 479.
[43]P. Bašić, I. Miškulin, *Grubišnopoljska kronika 1990. – 1991. (II. dio),* str. 486.
[44]Đ. Crkvenac, F. Kovačević, *Vojna operacija Otkos-10: Planiranje, izvođenje i rezultati,* str. 479.

3.4. Bojna djelovanja u južnom smjeru

U smjeru juga najviše su djelovale 2. satnija 57. samostalne bojne brigade HV-a te policija iz Grubišnog Polja i Odred narodne zaštite Grubišno Polje. U obrani i blokadi su sudjelovali i pripadnici 52. samostalne bojne Daruvar te Odred narodne zaštite Velika i Mala Maslenjača. Kao potpora angažirana su 2 tenka T-55 i 2 OT iz sastava 105. brigade te topnička skupina 52. samostalnog bataljuna Daruvar. [45]

Glavni smjerovi napada bili su na komunikaciji Grubišno Polje – Gornja Rašenica, Dapčevački Brđani, Lončarica, Virovitica, Mala Peratovica, Velika Peratovica te na pomoćnim smjerovima Velika Barna, Veliki Grđevac, Mala Barna, Ivanovo Selo, Rastovac i Trojeglava. [46]

Prvog dana operacije u južnom smjeru, 31. listopada 1991., snage policije te snage 77. samostalnog bataljuna krenuli su glavnim pravcem napada: Grubišno Polje – Mala Peratovica – Velika Peratovica i Grubišno Polje – Gornja Rašenica – Dapčevački Brđani – Lončarica i naišli su jako dobru organiziranu neprijateljsku obranu ojačanu većim brojem barikada te dobro utvrđenim minskim poljima. Uz snažnu potporu topništva i minobacača snage HV-a osvajaju jednu kotu u selu Gornja Rašenica te razbijaju prednji položaj neprijatelja te ulaze 500 metara u dubinu sela.[47] Na pomoćnom smjeru Grubišno Polje – Velika Barna, Izviđačko-diverzantski vod te 3. satnija 57. samostalnog bataljuna spajaju se sa snagama iz smjera Velikog Grđevca te uz potporu trocijevnog protuzrakoplovnog topa oslobađaju uporište Mesarski Brijeg u Velikoj Barni.[48] U smjeru Ivanovo Selo – Trojeglava – Rastovac, pripadnici 57. samostalnog bataljuna trebali su organizirati obranu u slučaju neprijateljskog napadu na Gornju Rašenicu. Nakon što su utvrdili obranu, zaputili su se prema okupiranom selu Rastovcu te ga oslobodili te zarobili 2 neprijateljska vojnika. Prilikom oslobađanja sela, dva hrvatska vojnika su poginula, a pet ih je ranjeno.[49]

Drugog dana operacije, 1. studenoga 1991. , pripadnici 57. bataljuna MUP-a vrše pripreme za pješački napad izviđajući neprijateljske položaje te razminiravajući minska polja koja su postavili neprijatelji. Neprijateljske snage snažnom minobacačkom i topničkom vatrom pokušavaju spriječiti prodor snaga HV-a. Treća satnija 57. bataljuna se bez većih problema

[45]Đ. Crkvenac, F. Kovačević,*Vojna operacija Otkos-10: Planiranje, izvođenje i rezultati,* str. 480.
[46]Isto,str. 479.
[47]Isto, str. 481.
[48]A. Mijatović, *Otkos 10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*, str. 208.
[49]Đ. Crkvenac, F. Kovačević, *Vojna operacija Otkos-10: Planiranje, izvođenje i rezultati,* str. 481.

probija do Velike Barne, Barnjanskih Brda te Male Barne i uspijevaju osloboditi ta područja te dolaze u posjed većeg broja naoružanja. Na smjeru Ivanovo Selo – Rastovac – Trojeglava, neprijateljske snage ne dopuštaju daljnje napredovanje snaga HV-a.[50]

Trećeg dana operacije, 2. studenoga 1991., snage HV-a u podne oslobađaju za promet liniju Grubišno Polje – Virovitica te Mala Peratovica – Gornja Rašenica te se spajaju sa snagama koje su djelovale s južne strane u Velikoj Peratovici. Istovremeno, zarobljena su i dva civila koja su surađivala na prostoru Grubišnog Polja s neprijateljskim snagama.[51] Neprijateljsko zrakoplovstvo raketiralo je položaje snaga HV-a na prostoru Grubišnog Polja te ranilo četiri osobe te u potpunosti uništilo sanitetsko vozilo. Treća satnija 57. samostalnog bataljuna te Izvidničko-diverzantski vod istoga dana borbeno djeluju u smjeru Male Jasenovače te Velike Baranjske Brde te razbijaju neprijatelje i osvajaju navedena sela.[52]

Četvrtog dana operacije, 3. studenoga 1991., Izviđačko-diverzantski vod se na vrhu sela Velika Peratovica spojio sa snagama 127. brigade HV-a Virovitica te su uništili neprijateljske snage na tom području. Prva satnija 57. samostalnog bataljuna nastavila je čistiti to područje te se je na Peratovičkom mostu u smjeru Velike Dapčevice spojila sa 127. brigadom HV-a.[53]

Petog dana djelovanja u južnom smjeru, 4. studenoga 1991., 1. satnija 57. bojne te pripadnici 55. bojne Daruvar napadaju smjerom: Rastovac – Munije – Velika Maslenjača i smjerom Rastovac – Munije – Turčević Polje – Dijakovac. U popodnevnim satima ulaze u selo Turčević Polje te dolaze u posjed veće količine streljiva i hrane, no pronalaze i dosta ubijenih civila unutar škole u Turčević Polju. Nakon toga, organizira se obrana na liniji Munije tt 189 – Turčević Polje – 55 203 – Đakovac.[54]

3. 5. Bojna djelovanja iz smjera sjevera

Sa sjevera su djelovale postrojbe 127. brigade HV-a Virovitica pod zapovjedništvom Đure Dečaka. Njihova zona odgovornosti prostirala se iznad sela Vukosavljevica, Golo Brdo, Šišić

[50]Đ. Crkvenac, F. Kovačević, *Vojna operacija Otkos-10: Planiranje, izvođenje i rezultati*, str. 482.
[51]A. Mijatović, *Otkos 10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*, str. 209.
[52]Đ. Crkvenac, F. Kovačević, *Vojna operacija Otkos-10: Planiranje, izvođenje i rezultati,* str. 482.
[53]A. Mijatović, *Otkos 10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*, str. 209.
[54]Đ. Crkvenac, F. Kovačević, *Vojna operacija Otkos-10: Planiranje, izvođenje i rezultati,* str. 483.

Bukovica, Podgorje, Sv. Đurađ, Milanovac, Mala i Velika Babina Gora, Jasenaš, Mala Klisa, Pivnica, Levinovac te selo Mačkovac gdje su im se priključili pripadnici 136. brigade HV-a Slatina. One djeluju glavnim smjerom napada Virovitica – selo Lončarica te pomoćnim smjerovima: Vukosavljevica – Brzaja – Sibenik i selo Špišić Bukovica – poligon JNA Gakovo – selo Topolovica.[55] Pomoćnim smjerovima djeluju treća satnija 1. bataljuna pod zapovjedništvom Zvonka Smudića, dragovoljačka satnija iz Koprivnice pod zapovjedništvom Željka Capića, dragovoljačka satnija 2. bataljuna pod zapovjedništvom Vinka Bjelobrka, 4 satnija 1. bataljuna pod zapovjedništvom Ivana Barića te policija satnija Virovitica pod zapovjedništvom Vlade Grlice. One djeluju uz snažnu podršku minobacačkih bitnica te borbenih oklopnih vozila naoružanih 20-milimetarskim PAT-ovima i projektilima tipa Maljutka. Glavnim smjerom napada Virovitica – selo Lončarica napadaju pripadnici 127. brigade HV-a pod zapovjedništvom Renata Romića.[56]

Prvog dana operacije, 31. listopada, u 6 sati ujutro zauzimaju se borbeni položaji za napad u svim smjerovima. Unatoč velikim poteškoćama koje su zadesile snage HV-a i snažnom otporu srpske vojske, snage HV-a uspijevaju se probiti do prilaza selu Sibenik. Nakon toga čekalo se je priključenje Treće satnije 1. bataljuna pod zapovjedništvom Zvonka Smudića kako bi se utvrdili položaju prema sjeverozapadu sela Zrinska (Buban). U smjeru Lončarice snage HV-a nailaze na teški otpor pobunjenih srpskih snaga potpomognutih pripadnicima JNA s poligona Galikova. Prvog dana poginula su dvojica pripadnika snaga HV-a, a više njih je ranjeno. [57]

Drugog dana operacije, 1. studenoga 1991. godine, postrojbe 127. brigade HV-a Virovitica te satnija iz Koprivnice uz potporu policijskih snaga iz Virovitice uklanjaju sve minske prepreke na pravcu njihova napada. Unatoč snažnom djelovanju zrakoplovstva JNA po snagama HV-a, hrvatske snage su uspjele ovladati širim prostorom sela Sibenik.[58]

Trećeg dana operacije, 2. studenoga 1991., snage 127. brigade spajaju se s preostalim postrojbama na smjerovima sela Sibenik i Mali Grđevac te zajedničkim snagama oslobađaju okupirana sela Cermušina i Topolovica. Na glavnom smjeru napada Virovitica – Lončarica, „A“ satnija 127. brigade unatoč snažnom otporu neprijateljskih zrakoplova, ulazi u Lončaricu.

[55]A. Mijatović, *Otkos 10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*, str. 210.
[56]Đ. Crkvenac, F. Kovačević, *Vojna operacija Otkos-10: Planiranje, izvođenje i rezultati,* str. 484.
[57]Isto, str. 484.
[58]N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 212.

Istočno od smjera glavnog napada, preostale postrojbe djeluju po neprijateljskim položajima kako bi spriječile daljnje naoružavanje i grupiranje neprijateljskih snaga koje bi mogle spriječiti daljnje napredovanje snaga HV-a. [59]

Četvrtog dana operacije, 3. studenoga 1991., snage HV-a uništavaju neprijateljske položaje te u potpunosti ovladavaju selima Sibenik, Cermušina, Topolivca, poligon Gakovo i selo Velika Peratovica. Na glavnom smjeru zauzimaju sela Lončarica i Dapčevica te se spajaju sa pripadnicima grubišnopoljskog 57. bataljuna HV-a na prilazu selu Dapčevački Brđani.[60]

Petog dana, operacije, 4. studenoga 1991. pripadnici 57. samostalnog bataljuna Grubišno Polje, 52. samostalnoga bataljuna Daruvar te policije napadali su smjerom Rastovac – Munije – Velika Maslenjača i smjerom Rastovac – Munije – Dijakovac te su bez nekog većeg neprijateljskog otpora ušli u selo Turčević Polje te to selo i oslobodili.[61]

5. studenoga 1991., na Mirovnoj konferenciji u Haagu donesena je odluka o privremenom primirju. Nakon toga, načelnik Glavnog stožera Hrvatskih snaga, Anton Tus, donosi odluku o obustavljanju same operacije „Otkos-10“.[62]

3. 6. Rezultati operacije „Otkos-10“

Operacijom „Otkos-10“ oslobođeno je oko 270 km^2 površine Republike Hrvatske.[63] Oslobođene su dvije trećine grubišnopoljske općine koje su do tada bile pod okupacijom.[64] Oslobođeno je 21 selo te više zaseoka u grubišnopoljskoj općini te tri sela i jedan zaseok u općini Daruvar. Za promet je u potpunosti otvorena komunikacija Grubišno Polje – Virovitica te se je stanje u grubišnopoljskoj općini počelo normalizirati. U operaciji su poginula šestorica hrvatskih branitelja, a trideset branitelja i policajaca je ranjeno. Hrvatske snage su došle u

[59]Đ. Crkvenac, F. Kovačević, *Vojna operacija Otkos-10: Planiranje, izvođenje i rezultati,* str. 485.
[60]Isto, str. 485.
[61]A. Mijatović, *Otkos 10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*, str. 215.
[62] Isto, str. 215.
[63] P. Bašić, I. Miškulin, *Grubišnopoljska kronika 1990. – 1991. (II. dio),* str. 485.
[64] J. Raguž, *Ustrojavanje i raspad Teritorijalne obrane Srpske autonomne oblasti (SAO) Zapadne Slavonije 1991. godine,* str. 189.

posjed većeg broja oružja i vojne opreme, a iako nisu ostvareni svi zacrtani ciljevi operacije, operacija „Otkos-10“ je uspješno provedena te je ujedno i prva uspješna operacija izvedena na zapadno-slavonskom bojištu. [65] Neprijateljske snage potisnute su prema daruvarskoj općini i komunikaciji Maslenjača – Bastaji – Bastajski Brđani – Đulovac te prema Bučju u pakračkoj općini. Prilikom operacije „Otkos-10“ u akcijama čišćenja terena sudjelovala su i 150 pripadnika Narodne zaštite, pri čemu niti jedan od njih nije stradao.[66] 7. studenog „Bilogorski odred“ Teritorijalne obrane i srpsko stanovništvo te vojska su evakuirani te su u koloni od 600 do 800 vozila otišli prema Banja Luci.[67]

[65] N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 226.
[66] M. Dujić, D. Najman, I. Posilović, *Narodna zaštita u Domovinskom ratu,* str. 147.
[67] J. Raguž, *Ustrojavanje i raspad Teritorijalne obrane Srpske autonomne oblasti (SAO) Zapadne Slavonije 1991. godine,* str. 189.

Zemljovid 1.Prikaz prve uspješne oslobodilačke operacije OS RH u Domovinskom ratu „Otkos-10“[68]

4. Vojna operacija „Orkan-91.“ (29. listopada 1991. – 3. siječnja 1992. godine)

4.1. Početak vojne operacije „Orkan-91.“

U trenutku kada se je zapadna Slavonija našla u gotovo bezizlaznoj situaciji, načelnik Glavnog stožera Hrvatske vojske general Anton Tus, 8. listopada 1991. godine, izdao je naredbu o ustroju Operativne grupe „Posavina“ koja bi djelovala na područjima kriznih štabova i zapovjedništava Kutine, Novske (koja je od 30. rujna u sastavu Treće operativne zone Zagreb) te u Novoj Gradišci, koja je bila u sastavu Prve operativne zone Osijek. Netom nakon toga, pukovnik Rudi Stipičić je 9. listopada stigao u Novsku te ustrojio Zapovjedništvo Operativne grupe „Posavina“ sa sjedištem u Lipovljanima. U suradnji s Kriznim štabom Novske, te u skladu s planovima GS HV-a, to je zapovjedništvo, posebice u novogradiškom području, radilo na vojnim operacijama oslobađanja okupiranih područja u Zapadnoj Slavoniji. [69]

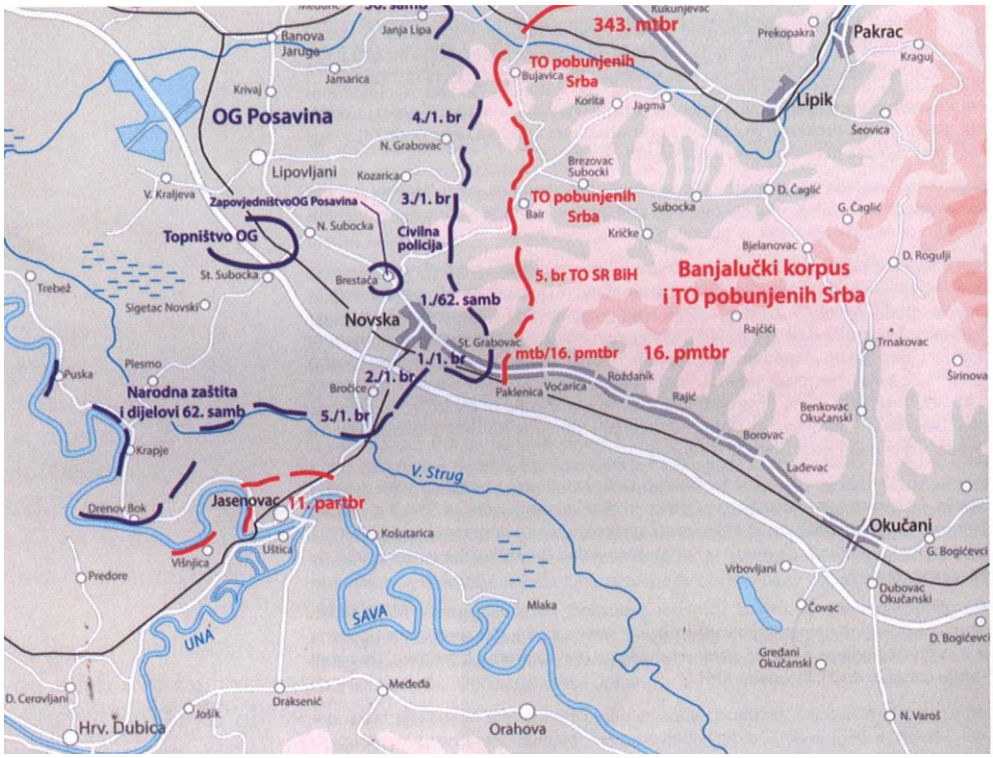
Rudi Stipičić, zapovjednik pukovnik Operativne grupe „Posavina“, 15. listopada 1991. donosi plan za oslobađanje hrvatskih okupiranih područja u Zapadnoj Slavoniji. Naime, donesen je zaključak kako je moguće sukobiti se s pobunjenim Srbima na području Lipika i Pakraca te razbiti vojsku JNA. Kako bi se to ostvarilo donesen je određeni plan, čiji je cilj bio iz nekoliko smjerova razbiti neprijateljske snage u širem području Okučani – Stara Gradiška – Rajić,

[68] D. Čutura, *Heroji ne umiru- spomenica poginulim braniteljima Domovinskog rata*, str. 25.
[69] A. Mijatović, *Otkos 10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*, str. 169.

presjeći prometnicu Lipik – Bijela Stijena – Okučani te na području Pakrac – Donji Čaglić – Japaga, uz pomoć Druge operativne zone Bjelovar, neprijatelja dovesti u okruženje i uništiti ga. [70] Osim toga, Operativna grupa Posavina trebala je i organizirano pristupiti razbijanju neprijateljskih četničko-armijskih snaga u Papuku i Dilj gori i spriječiti da JNA uspije dovesti svoja pojačanja u Posavinu. Budući da nije bilo puno vremena, tražila su se pojačanja koja bi bila sposobna uspješno provesti sam plan. Glavni stožer HV-a ojačao je Operativnu grupu Posavina sa 105. brigadom HV-a iz sastava Operativne zone Bjelovar. Zapovjednik te brigade trebao se je pojaviti u Lipovljanima 27. listopada 1991. godine kako bi dobio zadatak od zapovjednika Operativne grupe Posavina. Poslana je i obavijest Operativnoj Zagreb o dovođenju preostalih pripadnika 1. brigade ZNG-a na područje Novske. Osim toga, glavni stožer HV-a opskrbio je vojsku sa haubicama 122 mm koje su naručene iz Daruvara, a 28. listopada 1991. trebale su doći u područje Operativne grupe Posavina.[71] Na glavnom smjeru napada Novska – Gornji Raić – Okučani, u operaciji su trebali sudjelovati 1. brigada ZNG „Tigrovi", dijelovi 125. brigade Novska te 65. samostalne bojne Ivanić Grad. U južnom smjeru napada Krapje – Jasenovac – Košutarica u napadu su trebali sudjelovati pripadnici 125. brigade Novska te snage HOS-a. Na sjevernom smjeru napada, na pravcu Lipovljani – Bair – Donji Čaglić, trebali su sudjelovati pripadnici 105. brigade Bjelovar.[72]

Njegovu zamisao, nazvanu „Orkan 91.", 25. listopada 1991. god. Odobrio je i načelnik Glavnog stožera Hrvatske vojske general Anton Tus.[73]

[70]Isto,str. 229.
[71]Davor Marijan, *Novska u Domovinskom ratu,* HVIDRA Novska, Novska, 2009., str. 231.
[72]Jakša Raguž, *Boj za „Trokut",* Hrvatski institut za povijest u Zagrebu – Odjel za suvremenu povijest, Magazin za vojnu povijest Br.9., Zagreb, Prosinac 2011. g., str. 2. – 3.
[73] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*, str. 229.

Zemljovid 2. Obostrani raspored snaga na bojišnici Operativne grupe Posavina 9. listopada 1991.[74]

4.2. Prvi dio vojne operacije „Orkan-91.“ na novljanskom i novogradiškom bojištu (29. listopada 1991. – 9. prosinca 1991. godine)

Prvog dana operacije na novljanskoj bojišnici, na jurišnom položaju u visini groblja Jazavica, u 6.00 sati, 29.10. 1991. ,okupilo se je 170 pripadnika Šeste bojne Prve gardijske brigade ZNG-a „Tigrovi“.. Pripadnici operativne skupine Šeste bojne Prve gardijske brigade ZNG-a Tigrovi su napali selo Jazavicu.[75] Operacija je započela na pravcu Novska – Rajić – Okučani gdje su pripadnici 1. brigade ZNG-a uspjeli osvojiti greben Pujić – Novsko brdo – Kričko brdo. Nakon toga, nastojali su iznenaditi vojsku JNA i pobunjenih Srba tako što bi se presjekla prometnica Novska – Okučani na pravu Voćarica – Roždanik. Borbena skupina 6. bataljuna 1. brigade

[74] Isto, str. 171.
[75] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. - 1991.,*, str. 229.

ZNG-a napala je vojsku JNA u Jazavici, no nisu uspjeli osvojiti Jazavicu budući da je izostala tenkovska potpora ostalih brigada. Zbog toga snage JNA nisu imale većih problema te su vrlo lako, pomoću svojih tenkova, odbacile pješaštvo 1. brigade ZNG-a prilikom napada na Jazavicu te su ih spriječili da izbiju na crtu u Voćarici. 62. bataljun nije uopće sudjelovao u napadu budući da jedan dio snaga nije mogao krenuti u napad te je o tomu izvješteno i zapovjedništvo 125. brigade.[76]

Istovremeno, pripadnici 125. brigade HV-a, Prve gardijske brigade ZNG-a Tigrovi i 65. samostalnog bataljuna Ivanić Grad udružili su se kako bi onesposobili neprijateljsku vojsku u selima Jasenovcu i Paklenici. Po neprijateljskim položajima u selima Paklenici, Jasenovcu te Motelu „Jug", započela je topnička paljba.[77] 3. četa 63. bataljuna 125. brigade HV-a započela je napad oko 12.40 sati uz topničku potporu u smjeru od Bročica prema Jasenovcu. Ubrzo nakon što su prešli kanal Strug, izbili su na crtu Beljavina – Gornje Mrzlo Polje. Uz pomoć HOS-a, 125. brigada HV-a uspješno je izazvala napad na pravcu prema Jasenovcu. Prema izvještaju Operativne grupe Posavina, 125. brigada HV-a, „nanijela je velike gubitke u živoj sili i opremi neprijateljskoj vojsci i četnicima." No, s tim stajalištem se nisu složili i u 125. brigadi HV-a koji su utvrdili da su postojali mnogobrojni problemi zbog nedostatnog obučavanja vojnika te nedostatka oružja i vojne opreme. U izvješću brigade, 30. listopada 1991. navodi se kako je nedostajalo 150 pušaka i 450 kompleta odjeće.[78]

Dosta uspjeha Operativna grupa Posavina polučila je na prometnici Novi Grabovac – Bair – Kričke. Donio se je plan o zauzimanju Baira te se je on u potpunosti proveo budući da je Bair, bez većih problema, zauzet oko 14.00 sati. U zauzimanju Baira sudjelovali su pripadnici 1. bataljuna 105. brigade HV-a i dio 63. bataljuna 125. brigade, a u zauzimanju motela„Trokut" 3. bataljun 105. brigade, koji je zbog velikih gubitaka ipak bio prisiljen povući se u Novi Grabovac. Ostala je četa od 164 vojnika. U napadu na Bair sudjelovala je i četa 8. brigade Teritorijalne obrane Republike Hrvatske koja je zaustavljena kod sela Blatuše.[79]

Nepoznati član „Štaba TO SAO Zapadne Slavonije" opisao je u službenom dnevniku poraz: „*U popodnevnim satima desile su se nove promjene u reonu Bair. Ustaše su napale naše snage i*

[76]D. Marijan, *Novska u Domovinskom ratu*,str. 235.

[77]A. Mijatović, *Otkos-10: prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu: Domovinski rat u zapadnoj Slavonij: 1990. - 1991.*, str. 229.
[78] D. Marijan, *Novska u Domovinskom ratu,* str. 235.
[79] Isto, str. 236.

pri tom smo imali 13 mrtvih i 17 ranjenih. Situacija je bila vrlo teška. Očevidac događaja je Ječmenica Mirko iz Dereze vodio je potpukovnika iznova postavljenog komandanta Vojvođanskih jedinica. Svih 11 vojnika se sretno vratilo koji su bili u pratnji potpukovnika. Situacija na području Baira, Lovske i Trokuta je veoma teška. Pakrački štab je skoro pred rasulom. Često se mijenja komandant štaba što veoma loše utječe na moral vojnika.“[80]

Prilikom akcije zauzimanja Baira, neprijateljske snage brojale su 13 mrtvih i 17 ranjenih vojnika. S druge pak strane, hrvatske snage brojale su: 5 poginulih pripadnika 105. brigade HV-a, sedam ranjenih te uništen oklopni transporter. Osim njih, svoj život dala su i 3 pripadnika Treće bojne Osme brigade HV-a, a 4 pripadnika su ranjena i 2 zarobljena.[81]

Osvajanje motela „Trokut“ nije bilo uspješno budući da su se snage HV-a, pod vodstvom zapovjednika 3. bojne Martina Kudumije, razdvojile na ulasku u šumu koja vodi u smjeru motela. Oklopna vozila su se uputila u pravac sela Bair, dok su se samo pješaci uputili ka motelu „Trokut“ budući da je to bio pomoćni smjer napada. Samoborski i đurđevački vojnici su se našli u bliskoj borbi sa srpskom vojskom te su očekivali tenkovsku potporu 3. bojne 105. brigade. No, oklopni transporter 105. brigade nije stigao na vrijeme kao podrška budući da je uništen nakon što je pogođen raketnim projektilima. Osim toga, grupa „Merčep“ nije krenula u napad na Lovsku, što bi dodatno olakšalo posao vojnicima koji su pokušali osvojiti motel „Trokut“.[82]

Daljnjem napredovanju u izvršavanju operacije „Orkan-91.“ pomoglo je zarobljavanje kapetana JNA Nebojše Kovačevića, od kojega su gardisti iscrpili mnoštvo informacija o položajima preostalih pobunjenih Srba i snaga JNA na novskom bojištu. Snage HV-a došle su do saznanja da su neprijateljske snage ojačane 16. proleterskom motoriziranom brigadom iz Banja Luke, a došle su i do novih informacija o raspredu i snazi ostalih neprijateljskih bataljuna na području Paklenice, Voćarice, sela Roždanik, Jazavice, Borovaca, Vrbovljana te Gornjih Rajića.[83]

30. listopada 1991. godine, pješaštvo JNA je izvelo napad iz Jasenovca prema Drenovu Boku i nasipu kanala Strug. Osim toga, izvršen je i tenkovski napad s područja Paklenice. 64. bataljun 1. brigade ZNG-a, koji je poslan iz Drenovog Boka, uspješno se je sukobio s neprijateljskim

[80] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. - 1991.,* str. 236.
[81] Isto, str. 236.
[82] J. Raguž, *Boj za „Trokut“,* str. 8. - 9.
[83] D. Marijan, *Novska u Domovinskom ratu,* str. 238.

snagama te ih zaustavio na liniji Krapje – Veliki strug.[84] U 16.00 sati, istoga dana neprijateljsko zrakoplovstvo je izvršilo napad na hrvatske položaje. Raketirali su ciglanu u Lipovljanima prilikom čega je jedan civil ubijen i jedna kuća je srušena. Uslijedila su raketiranja željezničke postaje i škole u Kutini prilikom čega su ubijena četiri civila te raketiran južni dio Novske. Osim toga, minobacačima i haubicama, neprijateljske snage su napravile veliku štetu po selima Kozarice, Novi Grabovac, Stari Grabovac i Bročice. [85]

13. studenog, 1991. godine, pripadnici 121., 108. i 99. brigade HV-a su u sjevernom dijelu bojišnice polučili velike uspjehe. Uspjeli su potisnuti neprijateljske snage 300 metara u smjeru Nova Gradiška – Medari te su im uništili tenk T-84 i ubiti 10 neprijateljskih vojnika. U južnom dijelu bojišnice, toga dana, uspješno su odolijevali neprijateljskim tenkovskim napadima na selo Goricu, a obranili su i sela Mačkovac te Savski Bok.[86]

Na novljanskoj bojišnici, 15. studenog 1991. godine, pripadnici Prve brigade ZNG-a, uspješno su oslobodile Popovac nakon što su izveli nekoliko napada u smjeru Bair – Popovac te Brestovačko brdo – Grad brdo – Popovac.[87] Napad je bio dobro pripremljen te je trajao pet sati. Zauzeta je škola u Popovcu te Grad brdo. Snage Prve brigade ZNG-a nastavile su s daljnjim napadima usmjerenih prema stočnoj farmi u Popovcu te mostu na rijeci Subocka.[88]

Istoga dana, 117. brigada HV-a, raspoređena u tri čete, organizirala je napad na Motel „Trokut". Jedna četa je raspoređena na Mikulić brdu prema pravcu Lovska – Trokut – Blatuši, druga četa je djelovala od pravca Kozarice – Serdarev izvor prema Blatušama i Trokutu, a treća četa od Baira prema Blatušama i Trokutu. 3. četa 2. bataljuna je uspjela osvojiti Bair. Nakon što su osvojeni Popovac Subocki te Bair, snage JNA krenule su u protuofenzivu iz Lovske u pravcu motela „Trokut" te mosta na kanalu Subocka. Izveli su nekoliko zrakoplovnih napada, koji nisu ipak polučili neki veći uspjeh zbog guste magle koja je otežavala vidljivost. Osim toga, novi vojnici HV-a pristizali su na područje Baira i Popovca kako bi ondje ojačali obranu. Nakon što su položaji Baira i Popovca bili još bolje utvrđeni, izdana je zapovijed da pripadnici 1. brigade ZNG-a krenu u napadu u pravcu Brezovca Subockog, motela „Trokut", Mikuljić brda te Donjih

[84] Isto, str. 241.
[85] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. - 1991.,,* str. 236.
[86] Isto, str. 237.
[87] Isto.,str. 237.
[88] D. Marijan, *Novska u Domovinskom ratu*, str. 252.

Krički.[89] Dan poslije, uz pomoć tenkova i topništva snage 1. gardijske brigade „Tigrovi“ oslobađaju sela Livađane, Brezovac i Donje Kričke.[90]

18. studenog 1991., pripadnici 117. brigade HV-a sa sjedištem u Koprivnici, te 56. samostalnog bataljuna Kutina, skupine Merčep, nanijeli su neprijateljima težak poraz te oslobodili selo Lovska i potisnuli neprijatelje u Motel „Trokut“ i Kukunjevac. Na taj način, dosta je ojačan položaj u području Operativne grupe „Posavina i u području Sektora Pakrac, Brezinama te Gaju.[91] JNA je odgovorila topničkom paljbom po Bairu, Popovcu Subockom, Brezovcu Subockom, Novom Grabovcu, Drenovu Boku, Bročicama te Starom Grabovcu, no hrvatske snage su uspješno odoljele napadima. Izvršeni su i raketni napadi na pripadnike 117. brigade HV-a, stacioniranih u Kozaricama. Prilikom tih napada, poginuo je Darko Ozmec, zapovjednik 2. bataljuna 117. brigade.[92]

19. studenog 1991. pripadnici 56. samostalnog bataljuna Kutina i 117. brigade HV-a Koprivnica uništili su neprijateljske snage koje su se nalazile u Motelu „Trokut“, čime se je omogućilo daljnji nastavak ratovanja na području Korita – Jagma – Lipik.[93] Prilikom osvajanja Trokuta, sudjelovali su i pripadnici prve brigade ZNG-a, a nakon zauzimanja Trokuta, 21. studenog na bojište je stigla i 8. brigada Teritorijalne obrane Republike Hrvatske iz Samobora koja je zamijenila položaje 117. brigade HV-a te 63. bataljuna 125. brigade HV-a.[94]

4.2.1. Bitka za Korita

Napad na Korita započeo je 23. studenog 1991. Napad su izveli 56. samostalni bataljun, skupina Merčep te 8. brigade Teritorijalne obrane Republike Hrvatske. Zadatak 8. brigade TO-a bio je da zajedno sa snagama 1. brigade ZNG-a uništi protivnika na pravcu Trokut – Korita – Jagma – Gornja Subocka te zauzme sela Gornja Subocka i Jagma. Zadatak 56. samostalnog bataljuna HV-a bio je da pomogne 8. brigadi TO-a u uništavanju neprijateljskih snaga na području sela Korita te Jagme te ovlada prometnicom Kukunjevac – Lipik u području Dobrovca kako bi mogli

[89] Isto, str. 253. – 254.
[90] Stjepan Benković, Branko Križan, *Poginuli branitelji u Domovinskom ratu: Pakrac – Lipik 1991. – 1995.,* Grad Pakrac; Grad Lipik, Pakrac – Lipik, 2009., str. 43.
[91] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*,str. 237.
[92] D. Marijan, *Novska u Domovinskom ratu*, str. 254. – 255.
[93] A. Mijatović,*Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*,str. 237.
[94] D. Marijan, *Novska u Domovinskom ratu*, str. 255.

kasnije napasti neprijateljske snage u Kukunjevcu. 56. samostalni bataljun te skupina Merčep su došli do zapadnog ruba Korita, gdje su i poraženi. 8. brigada HV-a s pravca Trokuta je također poražena te potisnuta na liniju Donje Kričke – Livađani – Brezovac Subocki – motel Trokut – s. Korita. Uslijedio je pješački i protutenkovski napad JNA u sastavu od 200-injak ljudi. Na većini pravaca, osim na pravcu Korita – Lovska gdje su se nalazili pripadnici 56. samostalnog bataljuna HV-a , napad je odbijen.[95]

Topničke pripreme za ponovni napad na Korita organizirane su 30. studenog. 1991. g. Za pripremu napada zadatak su dobile 1. brigada ZNG-a koja je trebala presjeći prometnicu Korita – Lovska te odbaciti neprijateljske snage koje bi dolazile iz sela Jagme. Ostatku gardista koji ne bi sudjelovali u toj akciji bi se pridružio 56. samostalni bataljun, a zajedno bi sudjelovali u zauzeću Korita. Kombinirane snage 1. brigade ZNG-a te 56. samostalnog bataljuna su u napad krenule u pravcu Korita i Gornje Subocke te su došle nadomak Korita, oko 300 metara od samog sela, no neprijateljske snage JNA su ih ondje zaustavile. Operacija osvajanja Korita nastavljena je i 1. prosinca, no ona također nije polučila nikakve veće uspjehe. Tijekom tih borbi ubijeno je 5 neprijateljskih vojnika, a uništen je i jedan kamion s naoružanjem. Od 4. prosinca ponovno traje opsada Korita te bez većih uspjeha, traje do 6. prosinca. 1991.[96]

7. prosinca 1991. diverzantski vod 117. brigade zajedno sa snagama 1. brigade ZNG-a uspijeva osloboditi selo Korita te su uspjeli doći u posjed većeg broja strjeljiva, kako puščanog, tako i minobacačkog.[97] Osvajanje Korita navodi se u izvješću OG-a Posavina: „*Nakon višednevne borbe, silovitim tenkovsko-pješačkim udarom, poslije bore za svaku kuću, a koje je četnička horda pretvorila u prave bunkere, izbacili smo neprijatelja iz sela Korita i pomakli liniju fronte nadomak sela Jagma.“* Ubrzo nakon toga, snage 56. samostalnog bataljuna zauzimaju Kukunjevac te protivnicima nanose teške gubitke.[98]

Sljedećeg dana, 8. prosinca 1991., snage HV-a uspješno su oslobodili selo Jagmu te potisnule pobunjene Srbe prema selima Dobrovac i Gornja Subocka.[99] Prilikom zauzimanja Jagme,

[95]Isto, str. 258. – 259.

[96] D. Marijan, *Novska u Domovinskom ratu,* str. 263.

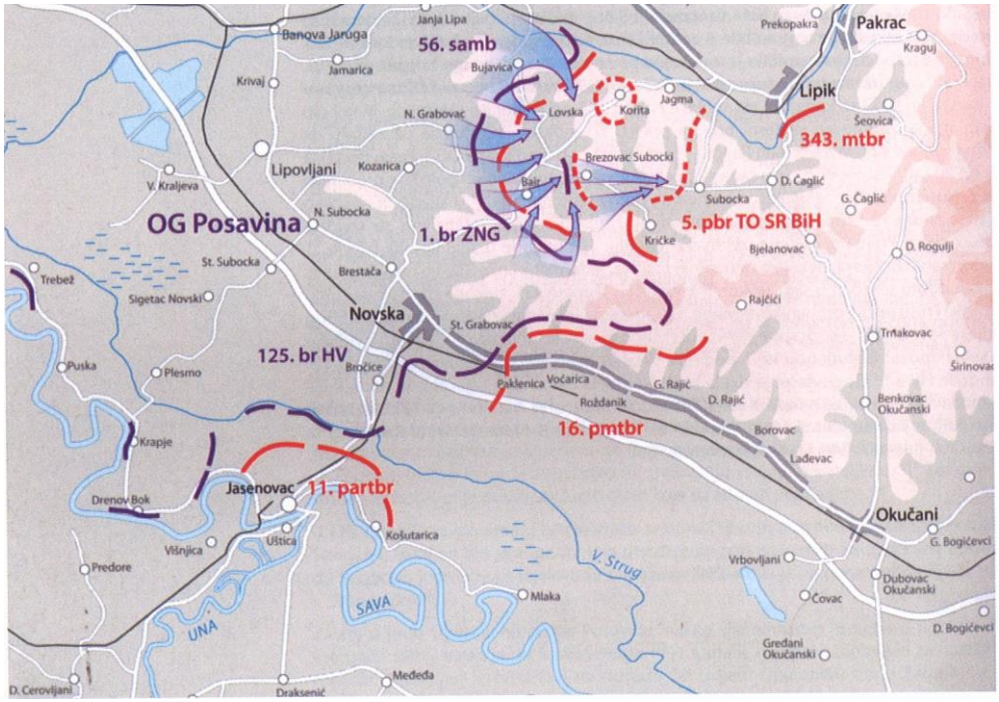
[97] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*,str. 237.

[98] D. Marijan, *Novska u Domovinskom ratu*, str. 264.

[99] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*,str. 237.

ranjeno je 14 pripadnika Prve brigade ZNG-a, a preostali gardisti zauzeli su položaje na Drakulić brdu, Čardaku te Vinogradima. Na liniji Jagma – selo Dobrovac uspješno su im pridružene i postrojbe operativne zone Bjelovar te je sve bilo spremno za napad na neprijateljske položaje u Gornjoj i Donjoj Subockoj.[100]

9. prosinca 1991., uspješno su izvršeni napadi na okupirana sela Gornja Subocka, Donja Subocka i Gornje Kričke te su ta sela i oslobođena.[101] Nakon toga, uslijedilo je pregrupiranje snaga 56. samostalnog bataljuna te njihovo premještanje u obrambenu poziciju u području Jagme i Korita. Istovremeno, u Gornju Subocku, Donju Subocku te u Gornjim Kričkama i Donjim Kričkama rasporedile su se pripadnici 151. brigade HV-a, a 65. samostalni gardijski bataljun iz Ivanić Grada je svoje jedinice rasporedio na prostor Kričkog brda te Novskog brda.[102]

Zemljovid 3. Prva etapa oslobodilačke operacije „Orkan-91.“ od 14. do 20. studenog 1991.[103]

[100]D. Marijan, *Novska u Domovinskom ratu*, str. 264.
[101]S. Benković, B. Križan, *Poginuli branitelji u Domovinskom ratu: Pakrac – Lipik 1991. – 1995.*, str. 45.
[102] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*,str. 237.
[103] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*, str. 232.

4.3. Drugi dio vojne operacije „Orkan-91“ na novljanskom i novogradiškom bojištu (10. prosinca 1991. – 3.siječnja 1992.)

Dana 10. prosinca, 1991. godine, na novogradiškoj bojišnici, pripadnici 121. te 123. brigade HV-a poduzele su napad na neprijateljske snage u selima Šnjegavić, Sinlija i Čečavac kako bi spriječile neprijateljsku zamisao o zauzimanju sela Cernik. Nakon toga, poražene neprijateljske snage iz tih sela su se premjestile u Bučje, Pakrac i Okučane. Neprijateljske snage su brojale oko pedeset mrtvih, a zarobljen je i veći broj njihova naoružanja, od čega treba izdvojiti četiri minobača 82 mm, dva topa 76 mm M-42 te tri pune traktorske prikolice strjeljiva. [104]

12. prosinca 1991., neprijateljska vojska je na novljanskom bojištu organizirala napad u smjeru Donji Čaglić – Donja Subocka – Donji Livađani, a imali su podršku od 8 tenkova. Premda su prvi pokušaji napada uspješno odbačeni, njihove osvajačke pretenzije nisu jenjavale te su nastavili pucati i po noći. Pripadnici 151. brigade HV-a iz Samobora te Prve brigade ZNG-a su 13. i 14. prosinca uspješno obranili svoje obrambene položaje i odoljeli napadima jakih neprijateljskih snaga.[105]

Dana 19. prosinca 1991., na novogradiškoj bojišnici, 1. satnija 2. bojne te „Šagovački izviđači“ pripremili su akciju oslobađanja Mašićke Šagovine. Akcija je započela 9. studenog, napadom na neprijateljske položaje između Trnave i Mašićke Šagovine kada pripadnici 121. brigade HV-a te 149. brigade HV-a uništavaju kamion pun raznog oružja te ubijaju četvoricu neprijateljskih vojnika. Osim toga, zarobljavaju se i četvorica vojnika te se dobivaju informacije o planovima neprijateljskih snaga. U akcijama sudjeluju: samostalna interventna satnija, mješovita satnija dragovoljaca 2. bojne, specijalna grupa iz Zagreba, tzv. Svileni te dragovoljci 2. i 4. satnije 3. bojne. Samostalna interventna satnija krenula je putem šume Cerik iz smjera Cerničke Šagovine te njeni pripadnici okružuju neprijatelje s južne strane Mašićke Šagovine. Nakon toga, uslijedio je sukob sa snajperistima te žestoka borba s četnicima prilikom čega su četnici nanijeli teške gubitke hrvatskoj vojsci. Kada se je činilo da će doći do povlačenja, u pomoć samostalnoj interventnoj satniji dolaze i postrojbe „Svilenih“ te 2. i 4. satnije. Uspijevaju razbiti obranu

[104] Isto, str. 237 – 238.
[105] A. Mijatović, *Otkos-10: prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu: Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji: 1990. – 1991.*, str. 238.

neprijateljskih snaga te prodrijeti u Cerničke Šagovine. Tim napadom, osigurana je prometnica prema Širincima.[106]

Pripadnici 121. brigade HV-a i 149. brigade HV-a (Zagreb- Trešnjevka), 19. prosinca 1991., uništili su neprijateljske snage u selu Šagovina Mašićka te su to selo i oslobodili. Znatan dio neprijateljskih snaga činile su i postrojbe Vojislava Šešelja, nazvane „Beli Orlovi". Nakon oslobađanja sela, utvrdilo se je kako su neprijateljske snage imale desetine poginulih i ranjenih vojnika, dok je na drugoj strani 9 hrvatskih branitelja poginulo – pet iz 121. te četiri iz 149. brigade HV-a.[107]

Dana 22. prosinca 1991., na novljanskoj bojišnici, pripadnici Prve gardijske brigade ZNG-a Tigrova i Stote brigade HV-a (Zagreb – Centar) izvršile su napad na neprijateljske snage koje su bile stacionirane u Donjem Čagliću te Kovačevcu Čaglićkom.[108] Premda su snage Prve gardijske brigade ZNG-a Tigrovi uspjele doći do linije Čardak – most na rijeci Subockoj, neprijateljske snage su uspjele odoljeti napadima te su se snage Prve gardijske brigade morale povući. Neprijatelji su brojali dvadeset mrtvih te oko pedeset ranjenih, a osim toga uništena su im i dva tenka. Prilikom napada, poginula su tri hrvatska branitelja, sedamnaest ih je ranjeno te su oštećena dva tenka.[109]

Dana 23. prosinca 1991. godine na novogradiškoj bojišnici, snage 121. te 108. brigade HV-a uspješno su izvršile napade na neprijateljsko selo Trnavu te su to selo i oslobodili. Prilikom tog napada, zapovjednici 121. i 108. brigade Josip Mikšić te Vinko Štefanek traže priključenje požeške 123. brigade zbog nezadovoljstva radom 99. brigade, 3. bojne i 149. zagrebačke brigade.[110]

Dana 28. prosinca 1991. u 6 sati, pripadnici Prve brigade ZNG-a uništili su neprijateljske snage nastanjene u području Čardašić – Gornji Kovačevac te su nastavili vršiti napade prema selu Rađenovci. Međutim, neprijateljske snage su bile dobro organizirane i uspjele su obraniti svoj položaj te su potisnuli snage Prve brigade ZNG-a prema selu Rajčići.[111]

---

[106]A. Vukšić, *Novogradiški žrtvoslov,* str. 408.
[107] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*,str. 238.
[108]S. Benković, B. Križan, *Poginuli branitelji u Domovinskom ratu: Pakrac- Lipik 1991. – 1995.,* str. 47.
[109] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*,str. 238.
[110]A. Vukšić, *Novogradiški žrtvoslov,* str. 411.
[111] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*,str. 238.

Dana 30. prosinca 1991. , na novogradiškoj bojišnici, snage 121. brigade izvršili su nekoliko napada na područje Mašička Šagovina – Žuberkovac – Širinci te su selo Širinci uspješno oslobodili, no nedugo nakon zauzimanja, neprijateljske snage su to područje ponovno vratili pod svoju ovlast. Međutim, 3. siječnja 1992., hrvatske snage su ponovno uspjele zauzeti Širince, a neprijatelji su se nakon toga morali skloniti prema selima Smrtić i Čaprginci.[112] Prilikom tog napada sudjelovale su 3. satnija 1. bojne, Samostalna interventna satnija, 3. satnija Aktivne garde i satnija 2. bojne. Nakon zauzimanja prometnice južno od sela Ratkovec, uslijedila je snažno granatiranje neprijateljskih položaja u Širincima kako bi se omogućilo da pripadnici 3. satnije 3. bojne 3. gardijske brigade uđu u selo. Sjeverno od Širinaca, u selu Bobara, 1. satnija 2. bojne sukobljava se sa neprijateljskim tenkovima i dobro naoružanim pješaštvom. Samostalna interventna satnija se također uključuje u borbe dolazeći sa sjevera. Nakon višesatnih borbi vojnici 3. satnije Aktivne garde uspijevaju osloboditi selo te potisnuti neprijateljske snage na povlačenje prema Bobarama. Iz Bobara, neprijatelji pokušavaju vratiti selo, no njihov protunapad biva uspješno odbijen. Nakon zauzimanja Širinaca, u selo dolaze pričuvne postrojbe 2. bojne 121. brigade.[113]

30. prosinca 1991., na novljanskoj bojišnici, pripadnici Prve brigade ZNG-a Tigrovi su izvršile napad na području Livađani – Donji Čaglić te su nastavili prodirati do linije Čardak – most na rijeci Subockoj – tt 244, gdje su ih neprijateljske snage zaustavile.[114]

1. siječnja 1992., sve postrojbe pod Operativnom grupom Posavina su stavljene u stanje posebne pripravnosti kako bi zaustavile eventualne napade neprijateljskih snaga. Hrvatske snage su 2. siječnja napale Donji Čaglić iz pravca Donje Kričke – Donja Subocka – Gornja Subocka. S Kričkog brda napravljena su izviđanja kako bi se stekao uvid u brojnost i naoružanje neprijateljskih snaga te postavile mine. 3. siječnja je zaustavljen napad hrvatskih postrojbi na Donji Čaglić. Istoga dana, oko 18.00 sati, dogovoreno je primirje u Sarajevu između Republike Hrvatske te neprijateljskih snaga JNA. Tim sporazumom završene su borbe na novljanskom bojištu.[115]

[112]Isto, str. 238.
[113]A. Vukšić, *Novogradiški žrtvoslov- Domovinski rat na novogradiškom području; 1990. – 1995.*, Nova Gradiška, 2009., str. 413.
[114] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*, str. 238.
[115] D. Marijan, *Novska u Domovinskom ratu*, str. 288.

4.4. Rezultati operacije „Orkan-91.“

Operacijom „Orkan-91.“ oslobođeno je oko 675 km^2 te uništeno dvadeset i jedno neprijateljsko uporište i oslobođeno 28 naselja.[116] U općini Novska oslobođena su sela Bair, Popovac, Brezovac, Lovska, Gornje Kričke i Donje Kričke, Trokut te Novsko i Kričko brdo sjeverno od prometnice Novska – Okučani. U općini Nova Gradiška oslobođeni su Golobrdac, Sinlije, Mašićka Šagovina, Žuberkovac, Širinci. Prilikom oslobađanja, poginula su 246 pripadnika snaga HV-a, od toga 151 branitelj na novljanskom te 94 hrvatska vojnika na novogradiškom bojištu.[117]

5. Vojna operacija „Papuk –91.“ (28. studenoga 1991. – 3. siječnja 1992. godine)

5.1. Priprema vojne operacije „Papuk-91.“

Na sastanku održanom u Podravskoj Slatini, 23. studenog 1991. godine održao se je sastanak Zapovjedništva Operativne zone Bjelovar. Na sastanku su prisustvovali Đuro Dečak, zapovjednik 127. brigade HV-a, Josip Černi, zapovjednik 136. brigade HV-a Slatina, Miljenko Crnjac, zapovjednik 123. brigade HV-a, Miroslav Jezerčić, zapovjednik Druge OZ Bjelovar te inspektor Glavnog stožera Hrvatske vojske, Martin Špegelj. Na tom sastanku donesena je odluka o oslobađanju Papuka, a koja bi se počela provoditi od 28. studenog 1991. godine.[118]

5.2. Tijek vojne operacije „Papuk-91.“

[116]A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.,* str. 259.
[117]N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 200.
[118] Natko Martinić Jerčić, *Operacija Papuk-91 (Oslobađanje širega papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine)*, Radovi zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Bjelovar, Bjelovar, 2014. , str. 50.

28. studenog 1991. godine započela je operacija oslobađanja šireg papučkog područja. Prilikom oslobađanja sudjelovale su snage 104. brigade, 123. brigade, 127. brigade i 136. brigade HV zajedno s drugim postrojbama HV-a.[119]

Dana 2. prosinca 1991., približavajući se bazi „Papuk“, utemeljenoj u studenom 1991., četnici su dočekali zasjedu te opkolili jedanaestoricu pripadnika 123. brigade HV-a. Prilikom tog događaja poginulo je jedanaest hrvatskih branitelja, od kojih su 9 njih s područja Požege te iz 123. brigade, a dvojica su se priključila iz Odreda veze GS HV-a Samobor.[120] Istoga dana, u šumi Zukva, neprijateljske snage pucale su na kamion u kojemu se je nalazilo jedanaest pripadnika varaždinske 104. brigade. Prilikom tog napada, dvojica branitelja su ubijena, a šestorica ranjena.[121]

4. prosinca 1991. zapovjednik Operativne zone Bjelovar Miroslav Jerzečić izdaje zapovijed zamjeniku, pukovniku Ivanu Plasaju i pukovniku Josipu Tomšić da premjeste svoje snage u zapovjedništvo Sektora Pakrac u Donju Obriježt te organiziraju napad na četnička uporišta u Lipiku, Kukunjevcu i Dobrovcu. U toj akciji sudjelovale su postrojbe 76. samostalnog bataljuna iz smjera Filipovca, satnija pričuvnog sastava MUP-a Republike Hrvatske iz Poljane, vod policije iz Zaboka te jedna satnija 54. samostalnog bataljuna Čakovec na pravcu iz Filipovca prema Lipiku te lipički policajci.[122]

5. prosinca 1991., nakon što je dogovoren plan topničkih napada, od 10.00 do 10.15 sati, snage HV-a krenule su u oslobađanje Lipika, Dobrovca i Kukunjevca iz tri smjera – Talora kraj Grđevca, Klise i Filipovca. Iako su se neprijateljske snage žestoko branile, snage HV-a uspjele su privremeno osloboditi selo Klisa. [123] Prilikom snažnih napada srpskih postrojbi pomoću protutenkovskih raketa *Maljutki* iz Japage i Donjeg Čaglića, tenkovske snage HV-a su se morale povući, dok je pješaštvo došlo nadomak Lipika.[124] Dotada, snage 54. i 76. samostalnog bataljuna su zajedno sa pričuvnim sastavom hrvatske policije te jakim oklopno-mehaniziranim

[119] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*,str. 241.
[120]Mario Kalan, *Fotomonografija 63. „A“ samostalne bojne ZNG Požega,* Udruga ratnih veterana 63. samostalne gardijske bojne, Požega, lipanj, 2016. godine, str. 13.
[121] A. Mijatović, *Otkos-10: prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu: Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji: 1990. – 1991.*, str. 242.
[122]Natko Martinić Jerčić,*Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine,* Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji, Zagreb, 2014., str. 278.
[123] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*,str. 242.
[124] N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 279.

uspjele ući u Lipik između 14.00 i 17.00 sati, no nakon žestokih sukoba s četnicima, među kojima je bilo i 50 pripadnika „Belih orlova“, nisu uspjeli osvojiti grad. U međuvremenu, postrojbe 3. bojne 117. brigade te snage 73. samostalnog bataljuna uspjele su se približiti Kukunjevcu, no neprijateljske snage su odbile napad.[125]

6. prosinca 1991., snage Specijalne jedinice policije MUP-a te HV-a uspješno su oslobodile grad Lipik te pojedine dijelove sela Kukunjevac.[126] Kako bi se bolje organizirala i učvrstila obrana Lipika, postrojbe 54. samostalnog bataljuna, dijelovi 76. samostalnog bataljuna te pripadnici 104. brigade, poslani su u Lipik. Pripadnici 3. Bojne 117. Brigade imali su polovičan uspjeh budući da su uspjeli osloboditi selo Smrtići, no zaustavljeni su njihovi napada iz sela Dobrovca prema Klisi.[127]

7. prosinca 1991. oslobođeno je selo Dobrovac, a snage 4. bojne 104. brigade su uspjele potisnuti neprijateljske snage prema Bijelim stijenama nakon sukoba u Miletinoj rijeci te šumi Turkovački na pakračkom bojištu. Nakon toga su utvrđeni položaji u Parkracu prema Kalvariji te je obrana bolje organizirana u slučaju mogućnosti određenih neprijateljskih protunapada.[128]

Tijekom operacije oslobađanja Lipika, Dobrovca i Kukunjevca, poginulo je 5 branitelja iz pričuvne policije MUP-a RH te jedan pripadnik 3. bojne 117. brigade, a ranjena su 22 branitelja.[129]

Na daruvarskom bojištu, od 5. do 10. prosinca 1991. oslobođeno je nekoliko sela: Batinjanska Rijeka, Batinjane, Vukovije, Gornja Vrijeska, Velike Bastaje, Parane, Bijela, Donje Borke, Srednje Borke te Gornje Borke. Prilikom akcija oslobađanja sudjelovali su pripadnici 25. samostalnog bataljuna, Specijalne jedinice policije Pjetlići 69. bojne Vojne policije.[130]

10. prosinca 1991., na požeško-novogradiškoj bojišnici, u sklopu akcije kodnog imena „Gradina“, pripadnici 123. brigade te 121. brigade HV-a uz pomoć straže Kazneno-popravnog doma iz Požege uspješno oslobađaju sela: Vučjak Čečavački, Rasna, Jeminovac, Čečavac,

---

[125] N. Martinić Jerčić, *Operacija Papuk-91 (Oslobađanje širega papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine)*, str. 51. – 52.
[126] Isto, str. 52.
[127] N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 280.
[128] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*,str. 243.
[129] N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 280.
[130] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*,, str. 243.

Koprivna, Ruševac, Šnjegavić, Sinlije i Golobrdac.[131] Nakon tih napada, uvukao se nemir među pobunjenim srpskim stanovništvom koje je sve više počelo bježati, najviše iz sela Pakrani, Bijela, Markovac, Koreničani i Potočani. Kako bi se to spriječilo, Srbi šalju dobrovoljce Srpske radikalne stranke te određeni broj zrakoplova JNA u ta područja kako bi ih mogli obraniti od eventualnih novih napada snaga HV-a.[132]

11. prosinca 1991. pripadnici 74. samostalnog bataljuna uspijevaju djelomice osloboditi određene dijelove Pakraca, dok pripadnici 104. brigade HV-a, snaga Policijske postaje Pakrac, 55. samostalnog bataljuna te Križevačke bojne iz sastava 117. brigade HV-a bezuspješno vode borbe za oslobađanje sela Japaga, od 11. do 13. prosinca 1991. Istoga, dana, na slatinskom bojištu, pripadnici 136. brigade HV-a zauzimaju Gornju Pištanu, Jagodnjak, Kokočak, Pušinu, Drenovac, Jaukovac, Đuriće, Slatinski Drenovac te Prekoračane.[133]

12. prosinca 1991. diverzantske napade izvode postrojbe 57. samostalnog bataljuna na prometnici Bastaji – Đulovac te dolaze pred selo Koreničane.[134] Osim njih, na području Operativnog sektora Virovitica, pripadnici 127. brigade HV-a, koje su se spojile sa snagama iz smjera Daruvara te Grubišnog Polja, izrađuju plan oslobađanja kote Budim te sela: Velika Klisa, Krivaj, Donja Cjepidlaka, Gornja Cjepidlaka, Novi Krivaj te Korenaš.[135] Postrojbe 127. brigade nisu uspjele zauzeti Gornju i Donju Cjepidlaku, jer su neprijateljske iz Donje Cjepidlake bile dobro naoružane snajperima te minobacačkim oružjem. Više uspjeha, pripadnici 127. brigade HV-a, imali su prilikom oslobađanja kote Budim (253) te sela Kornaš i Velika Klisa, koja su i oslobodili.[136]

12. i 13. prosinca 1991., pripadnici Šešeljevih „Belih Orlova“ ubili su 45 hrvatskih civila te uništili dobar dio sakralnih i civilnih objekata, među kojima je i Svetište Majke Božje Voćinske. Među poginulima je bio i jedan Srbin koji nije želio napustiti svoj dom.[137] Određeni dio hrvatskog stanovništva je uspio pobjeći iz Voćina i Huma te su posvjedočili ratnim razaranjima

[131]M. Kalan, *Fotomonografija 63. „A“ samostalne bojne ZNG Požega,* str. 13.
[132] N. Martinić Jerčić,*Operacija Papuk-91 (Oslobađanje šireg papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine),* str. 52.
[133] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*,str. 243.
[134] N. Martinić Jerčić, *Operacija Papuk-91 (Oslobađanje šireg papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine*), str. 53.
[135] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*,str. 243.
[136] N. Martinić Jerčić, *Operacija Papuk- 91(Oslobađanje šireg papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine),* str. 53.
[137] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*,str. 244.

njihovih kuća te granatiranju katoličke crkve u Voćinu.[138] Pripadnici 136., 127. i 132. brigade HV-a 12. i 13. prosinca 1991. ulaze u Hum, Voćin te Macut i oslobađaju ih.[139]

13. prosinca, na daruvarskom bojištu, pripadnici 52. samostalnog bataljuna HV-a zajedno sa snagama daruvarske policije oslobađaju Grižine, Piljenicu te Pakrane i Bijelu. Istog dana, postrojbe 127. brigade, na području Operativnog sektora Virovitica, nastavljaju napadati Gornju i Donju Cjepidlaku te ih opet ne osvajaju. Uspijevaju probiti obranu neprijateljskih snaga i zauzeti njihova uporišta u Starim Krivajima.[140]

14. prosinca 1991. određeni dio pobunjenih Srba te neprijateljske vojske donio je odluku o odlasku s onih mjesta nad kojima su imali nadzor, a nalazili su se u sklopu slatinske i orahovičke općine. Nakon što su te položaje napustili, pregrupirali su se na prostor Kamenskih Šeovaca, koji se nalaze na sjeverozapadu požeške općine. Novonastalu situaciju su iskoristile snage HV-a, pripadnici 55. i 57. samostalnog bataljuna, koji su u jutarnjim satima, istog dana, oslobodili sela Male i Velike Bastaje. Kasnije tijekom dana su im se priključile i postrojbe 127. te 136. brigade te su uspjeli osloboditi i zauzeti sela Lisičine, Mali Popovac i Popovac. Jedan dio pripadnika 136. brigade istoga dana ulazi u Hum te ga oslobađaju, dok se je jedan dio zaputio prema Voćinu. Na području Kamenske, Bogdašića i Amatovaca, 123. brigada vodi bitku s neprijateljskim snagama, no neprijateljske snage bez problema uspijevaju zaustaviti napade snaga HV-a.[141] Štab TO Zapadne Slavonije je 14. prosinca 1991. napustio Novo Zvečevo, o čemu svjedoči i novinar beogradske „Politike“, Nikola Trkelja: *„Na Papuku nema klasičnog fronta. Prije bi se moglo reći da se po ovim brdima vodi gerilski rat. Naši borci drže ključne položaje po obroncima planine, prema Daruvaru, Podravskoj Slatini i Slavonskoj Požegi. Brojčano smo znatno slabiji od neprijatelja, ali teren je takav da imamo kontrolu nad ogromnim teritorijem.“* [142]

15. prosinca 1991. snage 52. samostalnog bataljuna oslobađaju sela Donji Borki, Srednji Borki i Gornji Borki. Nakon toga, uslijedio je napad na neprijateljska uporišta na liniji Sirač – Barica

[138] N. Martinić Jerčić, *Operacija Papuk-91 (Oslobađanje šireg papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine),* str. 54.
[139] Marija Dujić, Dražen Najman, Ivan Posilović, *Blokade i osvajanja vojarni i vojnih objekata JNA u Hrvatskoj,* Udruga dragovoljaca Narodne zaštite Domovinskog rata, Zagreb, 2004.str. 373.
[140] N. Martinić Jerčić, *Operacija Papuk-91(Oslobađanje šireg papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine),* str. 54.
[141] N. Martinić Jerčić, *Operacija Papuk-91(Oslobađanje šireg papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine),,* str. 55.
[142] J. Raguž, *Ustroj i raspad teritorijalne obrane Srpske autonomne oblasti (SAO) Zapadne Slavonije 1991. godine,* str. 191. – 192.

iz smjera Donjih Grahovljana i Dereze, no neprijateljske snage su snažnom minobacačkom vatrom zaustavile sve pokušaje oslobađanja. Snage 57. i 55. samostalnog bataljuna su ušle u Koreničane te nastavile s daljnjim akcijama protiv neprijateljskih snaga na širem papučkom području.[143]

Pripadnici 127. brigade su 15. prosinca oslobodile Đulovac, Donju Cjepidlaku, Gornju Cjepidlaku, Novu Krivaju, Puklicu te dio sela Katinac. Prilikom te akcije, poginula su tri branitelja, a četiri su ranjena.[144] 136. brigada zajedno s Protudiverzantskom četom Operativne zone Bjelovar je ušla u Bokane i Macute te su se nakon toga zaputili prema Voćinu i Humu koje su toga dana i oslobodili.[145]

Pripadnici 132. brigade su 15. prosinca 1991. su uspjeli prodrijeti u sela Kokočak, Pušine i Krasković te su ih oslobodili bez ikakvog otpora neprijateljskih snaga.[146] U mjestu Kokočak, brigade su pronašle veću količinu oružja: topove, minobacače te bestrzajne topove. Prilikom daljnjeg pretraživanja terena, sve više tenkovskog i topovskog strjeljiva ušlo je u posjed HV-a. Osim toga, pronađeni su i dokumenti koji svjedoče o snazi pobunjenih Srba koji su nastanjivali to područje, no napustili su ga prije dolaska 132. brigade. Zauzimanjem Kokočaka, Pušina i Kraskovića, stvoreni su uvjeti za otvaranje Podravske magistrale, koja se istoga dana otvara za promet. Osim Podravske magistrale, prohodnima postaju i prometnica Daruvar- Đulovac – Virovitica, Daruvar – Đulovac – Suhopolje te Daruvar – Đulovac – Slatina te Sirač – Voćin – Mikleuš.[147] Sljedećeg dana, snage HV-a su ušle u sela Slatinski Drenovac i Prekoračane te su ih također bez ikakvog neprijateljskog otpora oslobodili budući da su ta sela već bila napuštena. Prilikom tih akcija, Operativna zona Bjelovar je došla u posjed veće količine naoružanja, hrane i strjeljiva, no bez obzira na to, to im nije bilo dovoljno te OG Bjelovar upućuje sve više zahtjeva za pomoć Glavnom stožeru HV-a.[148]

[143] N. Martinić Jerčić, *Operacija Papuk-91(Oslobađanje šireg papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine)*, str. 55.
[144] Isto, str. 56.
[145] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*,str. 244.
[146] N. Martinić Jerčić, *Operacija Papuk -91 (Oslobađanje šireg papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine)*, str. 56.
[147] N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 270. – 271.
[148] N. Martinić Jerčić, *Operacija Papuk-91 (Oslobađanje širega papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine)*,str. 56.

16. prosinca 1991. pripadnici 55. i 57. samostalnog bataljuna spajaju se sa 127. virovitičkom brigadom u selima Katinac i Potočani te ta sela s lakoćom osvajaju.[149] Za to vrijeme, na požeškoj bojišnici, pripadnici 123. brigade HV-a, uspješno brane Kantarovce i Poljansku te u napadnoj akciji kodnog imena „Sokolina" oslobađaju sela Gornje Vrhovce i Vučjak Kamenski.[150] Nakon toga, uslijedilo je čišćenje terena od mina. Uslijed pretraživanja terena, pripadnici 123. brigade došli su u posjed veće količine minobacača 82 mm, bestrzajnih topova te jednog tenka. Nakon što su ovladali Gornjim Vrhovcima te Vučjakom Kamenskim, neprijateljske snage su snažnom artiljerijom krenule u protunapad iz sela Klisa. Kako bi uspješno obranilo položaj, pripadnici 123. brigade traže od svojeg zapovjedništva da im pošalje pomoć u obliku većeg artiljerijskog i minobacačkog naoružanja. Zbog toga se je istoga dana regrutiralo još više vojnika te se je formirala 5. bojna 123. brigade HV-a.[151]

16. prosinca 1991. započela je akcija „Maslačak", usmjerena na oslobađanje sela Velika i Mala Dereza te Donjih, Srednjih i Gornjih Grahovljana. U akciji su sudjelovali 52., 54. te 76. samostalni bataljuni HV-a, potpomognuti daruvarskom artiljerijom.[152] Akcija je pokrenuta u 7.00 sati ujutro. Pripadnici 54. samostalnog bataljuna Čakovec su napale Malu Derezu iz smjera šume Zukva. 52. samostalni bataljun Daruvar sudjelovao je u napadu na Gornje i Donje Grahovljane na prometnici od Sirača, a 4. badljevačka satnija 76. samostalnog bataljuna Pakrac je napade usmjerila prema Velikoj Derezi iz smjera željezničke postaje Badljevina. Snage 52. samostalnog bataljuna uspjele su ući u Gornje i Donje Grahovljane, gdje ih je dočekao jaki otpor neprijateljskih snaga. 4. badljevačka satnija 76. samostalnog bataljuna Pakrac došla je nadomak sela Velike Dereze, gdje ih je dočekala teška paljba iz strojnica te borbenih tenkova. Osim toga, srpske snage su odlučile raketirati Sirač, pri čemu im je veliku potporu davalo i zrakoplovstvo JNA koje je tri puta raketiralo to selo. Hrvatske snage su uspjele doći u posjed većeg broja naoružanja i strjeljiva te uništiti nemali broj mina koje su se nalazili ispred njih. Zbog guste magle koja se spustila na tom bojištu, daljnja napredovanja hrvatskih snaga bila su onemogućena te su sve daljnje akcije usmjerene na oslobađanje okupiranih teritorija privremeno obustavljene.[153]

---

[149] Isto, str. 57.
[150] M. Kalan, *Fotomonografija 63. „A" samostalne bojne ZNG Požega*, str. 13.
[151] N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 273.
[152] N. Martinić Jerčić, *Operacija Papuk-91 (Oslobađanje širega papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine)*,str. 57.
[153] N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 273. – 274.

17. prosinca 1991., pripadnici 123. brigade pokreću akciju kodnog imena „Johannesburg“ i ulaze u selo Novo Zvečevo te ga oslobađaju. Prilikom tog napada, srpski pobunjenici nisu pružili neki veći otpor, već ih se većina njih razbježala. Prilikom tog napada, tri branitelja su teže, a jedan je lakše ranjen.[154] Hrvatske postrojbe su došle u posjed veće količine oružja. Pronađena su dva protuzrakoplovna topa, jedan top nepoznatog kalibra te određena količina streljiva i lakog naoružanja koje je bilo u posjedu pobunjenih Srba. Nakon oslobađanja Zvečeva, cestom od Vrhovaca do Novog Zvečeva se je moglo nesmetano prometovati.[155]

18. prosinca 1991., pripadnici 123. brigade krenuli su u napad iz Gornjih Vrhovaca i Poljanske prema Kamenskoj. Srpske snage su postavile dobru obranu na liniji Striježevica – Bogdašić – Amatovci – Klisa, uz snažnu tenkovsku potporu na području Gredina. Osim toga, srpske snage su raspolagale i sa mnoštvom minobacača, jednim protuzrakoplovnim topom te oklopnim transporterom na području Vujanskog jezera.[156] Nakon teških borbi, hrvatske snage su u akciji, kodnog imena „Lanište“, uspješno razbile neprijateljske snage te su uspjeli osloboditi nekoliko sela: Klisa, Nježić, Šušnjari, Kruševo, Striježevica, Bogdašić, Amatovci, Kamenski Šeovci, Mihajlije i Mrkoplje.[157] Nakon uspješno izvedene akcije, postrojbe 123. brigade su se orijentirale na premještanje prema Kamenskoj, odakle će krenuti u daljnje operacije i napade na četnička uporišta u Bučju. Istoga dana, postrojbe 52. samostalnog bataljuna se uspješno sukobljavaju sa neprijateljskim snagama u Zajilu, a srpske snage se povlače i odlaze u područje Male i Velike Dereze te Srednjih, Gornjih i Donjih Grahovljana kako bi zaustavili daljnje napredovanje snaga HV-a i ondje organizirali bolju obranu.[158]

Nakon što su se oslobodile općine Daruvar, Podravska Slatina te Orahovica, snage HV-a usmjerile su svoja djelovanja na područje Pakraca, Ravne Gore i Psunja. Slijedom toga, zapovjednik Operativne zone Bjelovar, brigadir Miroslav Jerzečić izdaje 18. prosinca 1991. zapovijed da se u Daruvaru osnuje Izdvojeno zapovjedno mjesto Operativne zone Bjelovar i krene u planiranje daljnjih akcija protiv neprijateljskih snaga.[159] Zapovjedništvo 127. brigade dobilo je zapovijed o razmještanju svojih snaga na šire daruvarsko područje, na pravac Sirač – Donj Grahovljani – Dragović. Jedan dio te brigade je zajedno s 57. samostalnim bataljunom bio

[154] M. Kalan, *Fotomonografija 63. „A“ samostalne bojne ZNG Požega,* str. 13.
[155] N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 277.
[156]Isto, str. 277.
[157]M. Kalan, *Fotomonografija 63. „A“ samostalne bojne ZNG Požega,* str. 13.
[158] N. Martinić Jerčić, *Operacija Papuk-91 (Oslobađanje širega papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine)*, str. 58.
[159] Isto, str. 59.

zadužen osigurati liniju Maslenjača – Suhopolje. Zapovjedništvo 136. brigade trebalo je osigurati nadzor nad linijom Voćin – Čeralije, dok bi jedan dio te brigade se pridružio postrojbama 123. brigade s ciljem oslobađanja sela Bučje. Nakon što bi oslobodile selo Bučje, postrojbe 123. i 136. brigade trebale su se zaputiti prema neprijateljskim položajima u selima Španovica i Dragović. U napadu bi im se pridružila i 121. brigada Nova Gradiška iz smjera Psunja. Zapovjedništvo sektora Pakrac trebalo je prijeći u napad na pravcima selo Badljevina-selo Velika i Mala Dereza – selo Kusonje, Mala i Velika Krndija – selo Kusonje i Pakrac – selo Kraguj. Osim toga, zajedno s Operativnom grupom Posavina trebale su napasti neprijateljske položaje na liniji Lipik – selo Donji Čaglić.[160]

S druge pak strane, srpska vojska se je stacionirala na obronke Psunja, gdje su se već nalazile snage Teritorijalne obrane Pakrac te vojska JNA. Kako bi ojačale svoje snage, zapovjedništvo srpskih snaga u Bučju zatražilo je od zapovjedništva 5. banjalučkog korpusa dodatnu pomoć u vojnicima te naoružanju.[161]

U skladu s planom „Maslačak“, donesenim 16. prosinca 1991., zapovjedništvo Sektora Pakrac zapovijeda snagama HV-a da ponovo krenu u oslobađanje Velike i Male Dereze te Gornjih, Srednjih i Donjih Grahovljana.[162] Prema dobivenoj zapovijedi, pripadnici 52. samostalnog bataljuna su zajedno s virovitičkim i daruvarskim brigade krenule zaposjesti Donje Grahovljane. Snage 52. samostalnog bataljuna su zajedno s pripadnicima 19. mješovite protuoklopne artiljerijske divizije Virovitica započele akcije oslobađanja Donjih Grahovljana, no njihov pokušaj osvajanja nije uspio zbog izostanka artiljerijske potpore snaga 57. samostalnog bataljuna koje su zaustavljene kod Velike i Male Dereze. Snage 52. samostalnog bataljuna doživjele su težak poraz, uz velike gubitke. Poginulo je 5, a ranjeno 25 vojnika iz njihovog bataljuna. Zapovjedništvo operativne zone Bjelovar za tu akciju očekivalo je i pomoć od Glavnog stožera HV-a koji su im trebali poslati višecijevne bacače raketa, no i ta pomoć je izostala.[163]

[160] N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine, str. 281. – 282.*
[161] N. Martinić Jerčić, *Papuk-91 (Oslobađanje širega papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine)*, str. 59.
[162] N. Martinić Jerčić, *Papuk-91 (Oslobađanje širega papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine),* str. 59.
[163] N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 284.

Istovremeno, postrojbe 136. brigade razmještaju se na širem području Zvečeva, odakle bi trebali krenuti u napad na liniji Mali Budići – Veliki Budići – Koturić – Popovci – Bučje. Izviđači iz te iste brigade slani su prikupljati informacije o veličini neprijateljskih, srpskih snaga koje su se nalazile u Bučju te u Ožegovcima, Velikom i Malom Budiću te Koturiću. Snage 52. Samostalnog bataljuna su bile raspoređene u selu Donji Borki, no ne i u selima Gornji Borki te Zaile, koje su prethodno očistili od neprijateljskih snaga. Budući da je Operativna zona Bjelovar dobila informaciju da bi se srpske snage mogle dodatno pojačati sa snagama JNA na području Zaila i Gornjih i zaposjesti ta područja, 2. bojnoj brigade zapovjeđeno je da zaposjedne Zaila i Gornje Borke kako bi se omogućila kvalitetna obrana tih sela u slučaju srpskog napada. [164]

21. prosinca 1991. , postrojbe 123. Brigade napadnom akcijom „Prkos“ krenule su u napad na neprijateljske položaje u Mijači i Kamenskoj. Toga dana u pomoć neprijateljskim snagama stižu i vojni zrakoplovi JNA.[165] Jedan dio pripadnika 123. brigade imao je za zadatak okružiti Mijače sa zapadne strane kako bi spriječili dolazak novih srpskih snaga iz Bučja i Tisovca. Preostali dijelovi brigade trebali su osigurati napad sa sjeverne strane na način da bi prvotno izveli napad na selo Sažije kako bi došli u posjed novog broja oružja i lakše se suprotstavili jakoj srpskoj artiljeriji. Napad na selo Kamenska organiziran je iz pravca sela Podsreće preko sela Kamenskih Šeovaca.[166] Pripadnici 123. Brigade nisu uspjele osloboditi sela Mijači i Kamenska zbog snažnog otpora srpskih snaga, koje su imale podršku zrakoplovstva JNA prilikom obrane tih sela. Postrojbe 123. brigade u borbama s neprijateljskim snagama izgubile su jednog vojnika, a imale su i sedam ranjenih vojnika.[167] Više uspjeha imale su postrojbe Operativne zone Bjelovar koje su istoga dana nanijele teške gubitke srpskim snagama na području Kusonja, Donjih Grahovljana te Velikoj i Maloj Derezi nakon uzastopnog raketiranja neprijateljskih položaja unutar tih sela.[168]

22. prosinca 1991. postrojbe 123. brigade dolaze u posjed sve većeg broja oružja kako bi nastavili sa svojim daljnjim akcijama protiv neprijateljskih snaga. Istovremeno, srpske snage pomoću raznih minobacača, tenkova te protuzrakoplovnih topova napadaju položaje 123. brigade, najviše iz pravca Kamenske i Mijača. Na sjeverozapadnom dijelu bojišnice vode se

[164] Isto, str. 285.
[165] M. Kalan, *Fotomonografija 63. „A“ samostalne bojne ZNG Požega,* str. 13.
[166] N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 286.
[167] N. Martinić Jerčić, *Papuk-91 (Oslobađanje širega papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine,* str. 59.
[168] N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 286.

intenzivne borbe nakon što su u 6 sati ujutro srpske snage izvele minobacački napad na Sirač. U isto vrijeme odvio se i napad JNA na Badljevinu pomoću višecijevnog bacača raketa. Nakon što su hrvatske snage krenule u protunapad, akcije srpskih snaga su privremeno zaustavljene.[169] Snage pričuvnog sastava hrvatske policije te 53. samostalnog bataljuna HV-a ušle su istoga dana u selo Malu Derezu te ju privremeno oslobodile.[170] Srpske snage su se pribojavale daljnjih mogućih napada. Slijedom toga, pukovnik Vladimir Arsić, zapovjednik 343. motorizirane brigade JNA zatražio je uspostavu primirja sa zapovjedništvom Operativne zone Bjelovar. Pokušaj primirja proslijeđen je Glavnom stožeru Hrvatske vojske koje je primirje odbilo. Pretpostavlja se da su snage JNA htjele dobiti samo na vremenu kako bi ojačale svoju vojsku i krenule u nove napade na snage HV-a.[171]

23. prosinca 1991. postrojbe 136. brigade izviđali su neprijateljske položaje iznad sela Budići i Koturić kako bi utvrdili kakav je razmještaj neprijateljskih snaga na komunikaciji Pakrac – Kamenska – Požega. Istoga dana, postrojbe 123. brigade izviđale su selo Bučje te su pretražili šumski teren oko Kamenske i Mijača, no nisu naišli ni na kakav otpor srpskih snaga te se borbe na tim područjima, toga dana nisu odvijale.[172]

Hrvatske snage nastavile su 23. prosinca napadati područje Male Dereze. Napad su izvele postrojbe 54. samostalnog bataljuna HV-a te pričuvnog sastava hrvatske policije, koji je ušao u područje Male Dereze te ju uspješno očistio od srpskih snaga i u potpunosti oslobodio. Nakon zaposjedanja sela Male Dereze umjesto pričuvnih snaga MUP-a RH ušle su postrojbe 104. brigade Varaždin kako bi uspješno organizirale obranu tog područja u slučaju mogućeg srpskog protunapada. [173] Nakon oslobađanja Male Dereze, zapovjednik 5. banjalučkog korpusa JNA, general Nikola Uzelac poslao je obavijest zapovjedništvu 343. motorizirane brigade da pojačaju djelovanje svojih vojnika sjeverno od Dereza i da se cjelokupno pješaštvo s područja Okučana pošalje na Dereze i Grahovljane kako bi se ti položaji bolje obranili.[174]

[169] Isto, str. 287.
[170] N. Martinić Jerčić, *Papuk-91 (Oslobađanje širega papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine,* str. 60.
[171] N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 288.
[172] N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 288.
[173] Isto, str. 289.
[174] N. Martinić Jerčić, *Papuk-91 (Oslobađanje širega papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine,* str. 60.

24. prosinca 1991. započele su akcije oslobađanja Dereze, Velike Dereze, Donjih, Srednjih i Gornjih Grahovljana. U 7.00 sati ujutro postrojbe 127. brigade su zajedno s 19. mješovitim artiljerijskim pukom krenule iz pravca Grižina prema Donjim, Srednjim i Gornjim Grahovljanima. Već oko 10.00 sati, srpske snage su se počele povlačiti te su nakon toga, snage HV-a uspješno oslobodile Donje, Srednje i Gornje Grahovljane.[175] Prema neprijateljskim položajima na području Veliki Budići, Mali Budići i Koturići, sjeverno od Bučja, pripadnici 136. brigade izvršile su napad, no naišle su na jak neprijateljski otpor zbog čega je napad ubrzo obustavljen. Istovremeno, pripadnici 123. brigade opkolile su Bučje sa južne i istočne strane.[176]

25. prosinca 1991. pripadnici 123 postrojbe 76. samostalnog bataljuna HV-a, satnija iz 104. brigade HV-a, pripadnici 54. i 57. samostalnog bataljuna HV-a te Samostalne satnije Ludbreg krenule su iz pravca pakračke pilane u smjeru Kusonja. Budući da nisu naišle na nikakvi otpor srpskih snaga, bez problema su osvojili Kusonje. Istoga dana, bez većih problema, postrojbe 127. brigade zaposjele su Cernik te sela Dragović i Španovicu.[177] Sjeverno od Bučja, postrojbe 136. brigade oslobodile su sela Koturić, Popovci (Zabrdski), Ožegovci i Grđevica. Pri tom napadu, poginula su tri pripadnika 136. brigade.[178] Istoga dana, pripadnici 123. Brigade, u akciji kodnog naziva „Pecaljka“ oslobodili su sela Kamensku, Mijače te Sažije te su se na području Kamenske spojile sa snagama 136. brigade i opkolile Bučje sa svih strana.[179]

26. prosinca 1991., u 8 sati ujutro započele su borbe s ciljem osvajanja sela Bučje. 127. brigada na svom putu prema Bučju očistila je od srpskih snaga sela Donja Šumetlica, Gornji Grahovljani i Branešci.[180] Postrojbe 123. brigade na putu prema Bučju iz Kamenske i Mijača sukobljavaju se s neprijateljskim snagama te ih pobjeđuju u selima Tisovac, Prgomelje, Cikote, Glavica, Rogulje i Jakovci.[181] U poslijepodnevnim satima pripadnici 123. brigade spajaju se u Ožegovcima sa pripadnicima 127. brigade te zatim ulaze i ovladavaju selima Bučje, Jakovce i Rogulje Zabrdske. Nakon njih, u Bučje ulaze i postrojbe 136. brigade HV-a. Spajanjem tih

[175] S. Benković, B. Križan, *Poginuli branitelji u Domovinskom ratu: Pakrac – Lipik 1991. – 1995.,* str. 47.
[176] N. Martinić Jerčić, *Papuk-91 (Oslobađanje širega papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine,* str. 61.
[177] S. Benković, B. Križan, *Poginuli branitelji u Domovinskom ratu: Pakrac – Lipik 1991.-1995.,* str. 47.
[178] N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 292.
[179] M. Kalan, *Fotomonografija 63. „A“ samostalne bojne ZNG Požega,* str. 14.
[180] S. Benković, B. Križan, *Poginuli branitelji u Domovinskom ratu: Pakrac – Lipik 1991. – 1995.,* str. 48.
[181] N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 293.

snaga osigurana je prometnica Pakrac – Požega.[182] Srpske snage su se povukle iz Bučja prema selu Rogolji, a u selima Brusnik i Kraguj pojačali su se sa 125. motoriziranom brigadom JNA iz Kosovske Mitrovice te zrakoplovstvom JNA, no to im nije pomoglo u sukobu sa snagama Hrvatske vojske.[183] Istoga dana, postrojbe Operativnog sektora Pakrac (Varaždinske bojne, Ludbreške satnije, Marofske bojne) iz sastava 104. brigade ZNG-a, 53. samostalnog bataljuna Čakovec i 77. samostalnog bataljuna Grubišno polje te Treće satnije 76. samostalnog bataljuna pod zapovjedništvom pukovnika Josipa Tomšića su uspjele osloboditi Kusonje te doći u posjed veće količine topova, strojnica i ručnih bacača.[184]

Nakon završenih borbi, u Daruvaru se je održao sastanak na kojemu su prisustvovali zapovjednik 123. brigade Miljenko Crnjac, Petar Stipetić, zamjenik načelnika Glavnog stožera Hrvatske vojske te Đuro Dečak, zapovjednik 123. brigade. Sastankom je dogovoren daljnji tijek operacije na temelju izvještaja dobivenih od zapovjednika Operativne zone Bjelovar pomoću kojeg su odredili da 123. i 136. brigada nastavi sa čišćenjem Zapadne Slavonije od neprijateljskih snaga. Jedan dio snaga 123. brigade je ostao kontrolirati područje Kamenske i Bučja, dok su pripadnici 136. brigade ostali nadzirati Voćin i Novo Zvečevo i spriječiti eventualne neprijateljske napade na ta područja.[185]

27. prosinca 1991. započinje akcija kodnog imena „Alfa“, a zapovijed za provođenje te akcije donio je zapovjednik Sektora Pakrac Josip Tomšić. Cilj akcije bio je osigurati prestanak djelovanja neprijateljskih, srpskih snaga na području Pakraca te potiskivanje tih snaga prema Okučanima. U akciji je sudjelovala 2. satnija 76. samostalnog bataljuna, čiji su se pripadnici dan prije razmjestili u Pakračkim vinogradima odakle su izviđali neprijateljske položaje u Brezici i Kraguju te zatim krenuli u šumu Kalvarija kako bi bili spremni za daljnje napade. Osim njih, pripadnici 104. brigade te Samostalne satnije Ludbreg došle su zaposjesti položaje u Brezici. Nakon utvrđivanja položaja, iz Brezika su se zaputili u ulicu sjeverno od Kragujskog puta kako bi se pridružili 2. satniji 76. samostalnog bataljuna u napadima. Podršku su im pružili i pripadnici Samostalne satnije Ludbreg i 57. samostalnog bataljuna na području Brezika i Pakračkih vinograda te snage Policijske uprave Bjelovar koje su se nalazile u današnjoj

[182]A. Mijatović, *Otkos-10: prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*, str. 250.
[183]N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 293. – 294.
[184]A. Mijatović, *Otkos-10: prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*, str. 250.
[185]N. Martinić Jerčić, *Papuk-91 (Oslobađanje širega papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 63.

Branimirovoj ulici u Pakracu.[186] Pripadnici 76. samostalnog bataljuna, 104. brigade i Policijske uprave Bjelovar, nakon što su dobili zapovijed da krenu u napad, oslobodile su Gavrinicu, dio Pakraca, te sela Japagu i Šeovicu. Manje uspjeha imali pripadnici 57. samostalnog bataljuna koji su se povukli sa svojih položaja zbog jakih otpora srpskih snaga.[187] Pobunjeni Srbi zahtijevali su od načelnika 5. banjalučkog korpusa JNA, generala Talića, da zrakoplovstvo JNA poduzme napadna djelovanja na području sela Kusonje kao odgovor na oslobađanje Gavrinice, Japage i Šeovice. Osim toga, general Talić je zatražio da se miniraju svi putovi južno od prometnice Pakrac – Bučje kako bi se spriječio daljnji prodor hrvatskih snaga.[188]

Za 28. prosinca 1991., načelnik Glavnog stožera Hrvatske vojske izdao je zapovijed o daljnjem djelovanju 127. brigade. U zapovijedi se navodi da bi 127. brigada trebala napasti neprijateljske položaje na komunikaciji Bijela Stijena – Okučani te se poslije toga spojiti s Operativnom grupom Posavina te odbaciti srpske snage južno od rijeke Save. Iako su se hrvatske snage dodatno ojačale te pripremile za napad na Bijele Stijene, neprijateljske snage JNA su pokrenule artiljerijski napad na Pakrac u 6.00 sati ujutro, 28. prosinca 1991. Zbog toga su se snage HV-a više morale orijentirati i usmjeriti na obranu, nego na napad. Zamjenik zapovjednika 104. brigade je upao u tenkovsku zasjedu dok se je sa svojim postrojbama kretao prema Kraguju te je poginuo zajedno s dva pripadnika brigade.[189] Snage JNA krenule su u protunapad te su 28. prosinca zauzeli područja koja su bila trenutno oslobođena: Japagu, Šeovicu, Gavrinicu i Kalvariju. Hrvatske snage koje su privremeno oslobodile to područje povukle su se na liniju Pakrac – Kusonje te su brojale 35 poginulih te 62 ranjena vojnika. [190] Pripadnici 57. samostalnog bataljuna nisu uspjele osloboditi Kusonje nakon što su se sukobili sa stranama JNA i sa stotinjak četnika. Zapovjedništvo Operativne zone Bjelovar je zatim utvrdilo da je napad bio loše organiziran te se pripadnici 127. brigade nisu na vrijeme uključili u napad na Kusonje. Zapovjedništvo je predložilo da novi pravac djelovanja bude na području Gornjeg

[186]N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 296.
[187]S. Benković, B. Križan, *Poginuli branitelji u Domovinskom ratu: Pakrac – Lipik 1991. – 1995.*, str. 49.
[188]N. Martinić Jerčić, *Papuk-91 (Oslobađanje širega papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 64.
[189]N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 296.
[190]A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*,str. 250.

Kovačevca, Bijelih Stijena te Donjeg Rajića i Okučana te da se istovremeno uvede nova brigada iz Istočne Slavonije kako bi pomogla u oslobađanju okupiranih područja.[191]

55. samostalnom bataljunu zapovjeđeno je da do 8.00 sati ujutro 29. prosinca 1991. godine dovede svoje postrojbe kako bi se dodatno ojačao Sektor Pakrac i obranio od eventualnih mogućih napada JNA. Zapovjedništvima sektora Virovitica, Pakrac te 127. brigade naređeno je da se uključe u akcije uništavanja neprijatelja na području Okučana i Bijelih Stijena. [192] Pripadnici 104. brigade uskoro su odustali od borbi zbog smrti zapovjednika 104. brigade te još dvojice vojnika te su zatražili da ih se pošalje na odmor. Na području Kusonja pripadnici 57. samostalnog bataljuna odlučili su se povući s tog položaja budući da su procijenili kako nisu u mogućnosti uspješno organizirati obranu Kusonja. Nakon njihova povlačenja iz Kusonja, srpske snage su bez problema ušle u selo i ponovno ga osvojile, a osvajanjem Kusonja pod njihov nadzor stavljena je prometnica Kusonje – Dragović, čime je prekinut nadzor snaga HV-a nad komunikacijom Pakrac – Kamenska – Požega.[193]

Pripadnici 127. brigade pokušali su 29. prosinca 1991. osloboditi sela Brusnik i Lipovac iz pravca Cerik-selo Dragović. Oko 450 ljudi došlo je sjeverno od predjela Grič gdje, no zbog jakog otpora pobunjenih Srba te snaga JNA, nisu uspjeli osvojiti ta sela te su se morali povući sa svojih položaja.[194] Prilikom te akcije poginulo je 12 pripadnika 127. brigade HV-a.[195] Preostali pripadnici dobivaju zapovijed da zajedno sa 123. brigadom organiziraju akciju oslobađanja Donje Šumetlice te Kričke Zagorske.[196]

Pripadnici Protudiverzantske čete Operativne zone Bjelovar te 55. samostalnog bataljuna HV-a pokušale su 29. prosinca 1991. zaustaviti prodor srpskih snaga na Pakračke vinograde, no u tomu nisu uspjeli te su pobunjeni Srbi zauzeli važne položaje na Pakračkim vinogradima. Prilikom pokušaja sprječavanja prodora Srba, poginuo je pomoćnik zapovjednika 76. samostalnog bataljuna zajedno sa 5 pripadnika 55. samostalnog bataljuna HV-a.[197] Bjelovarski

[191]N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 296
[192]Isto, str. 300
[193]N. Martinić Jerčić, *Papuk-91 (Oslobađanje širega papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine,* str. 66.
[194]N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 301.
[195]S. Benković, B. Križan, *Poginuli branitelji u Domovinskom ratu: Pakrac – Lipik 1991. – 1995.,* str. 50.
[196]A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*,str. 250.
[197]N. Martinić Jerčić, *Papuk-91 (Oslobađanje širega papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine,* str. 66.

izviđači su se povukli iz Vinograda te je time završila vojna akcija kodnog imena „Alfa“ u kojoj su život ukupno izgubila 35 branitelja, a ranjena su 62 branitelja.[198]

30. prosinca 1991. pripadnici 123. brigade, u akciji „Bježanija“, poslani su očistiti sela oko Bučja kako bi se spriječila eventualna pojačanja srpskih snaga na tom području. Nakon što su provjerili stanje na terenu, pripadnici 123. brigade su razmjestili svoje snage na širem području Bučja kako bi spriječili moguće napade srpskih snaga iz okupiranih sela Cicvare, Kričke te Gornje Šumetlice u kojoj se je nalazila i 134. laka pješačka brigada JNA, koja je mobilizirana iz Titovih Užica.[199] Istovremeno, srpske snage su toga dana intenzivno raketirale područje Lipika, Dobrovca, Pakraca i Prekopakre, gdje su se nalazili pripadnici 127. brigade.[200]

31. prosinca 1991. pripadnici 127. brigade HV-a su nakon žestokog otpora srpskih snaga, oslobodili selo Kusonje te došli u posjed veće količine oružja i vojne opreme koja je prethodno bila u sastavu srpskih snaga. Oslobađanjem Kusonja prometnica Pakrac – Požega je stavljena pod nadzor snaga HV-a.[201] Načelnik glavnog stožera HV-a Anton Tus istoga dana izdaje zapovijed 123., 127., 121. te 108. brigadi HV-a da krenu u akcije odbacivanja srpskih snaga južno od Save. Do 2. siječnja 1992. godine nije bilo nikakvih pomaka u njihovim napadima te je toga dana na snagu stupio Sarajevski sporazum, čije odrednice bi se trebale poštivati od 18,00 sati, 3. siječnja 1992. godine. [202]

Hrvatske snage su odlučile iskoristi vrijeme koje je preostalo do stupanja primirja na snagu radi dogovora oko daljnjih akcija oslobađanja. Zapovjednik Operativne zone Bjelovar Miroslav Jezerčić obavijestio je u jutarnjim satima, 3. siječnja 1992. godine, zapovjednika 123. brigade, Miljenka Crnjca, da poduzmu akcije oslobađanja Krički (Zabrdskih) te ovladaju komunikacijom Španovica – Bučje, odakle bi krenuli u pravac Gornja Šumetlica – Bobare – Bijela Stijena te se sukobili s preostalim srpskim snagama.[203] Pripadnici 123. brigade uspjeli su, u akciji kodnog imena „Orada, zavladati Kričkama Zabrdskim, no nakon sukoba sa snagama JNA i pobunjenom srpskom vojskom, ubrzo su se povukli s tog položaja brojeći tri mrtva i trinaest ranjenih pripadnika 1. bojne 123 brigade. Više uspjeha imala je 121. brigada koja je 3.

[198]S. Benković, B. Križan, *Poginuli branitelji u Domovinskom ratu: Pakrac – Lipik 1991. – 1995.,* str. 51.
[199]M. Kalan, *Fotomonografija 63. „A“ samostalne bojne ZNG Požega,* str. 14.
[200]N. Martinić Jerčić, *Papuk-91 (Oslobađanje širega papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 67.
[201]A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*,str. 250.
[202]N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 304.
[203]M. Kalan, *Fotomonografija 63. „A“ samostalne bojne ZNG Požega,* str. 14.

siječnja 1992. oslobodila selo Širince. Daljnje akcije su obustavljene budući da je na snagu stupilo Sarajevsko primirje.[204]

5.3. Rezultati vojne operacije „Papuk-91."

U operaciji „Papuk-91" oslobođeno je 110 naselja površine 1230 km^2. [205] Oslobođeno je 26 naselja u daruvarskoj općini, 17 naselja u općini Podravska Slatina, 7 naselja u jugozapadnom dijelu općine Orahovica, 23 sela u istočnom dijelu općine Požega, 25 naselja u općini Pakrac te rubni dijelovi južnog dijela općine Virovitica. Osim toga, Podravska magistrala je otvorena za promet kao i prometnica od Daruvara do Suhopolja, od Daruvara do Podravske Slatine, od Huma do Mikleuša, od Voćina do Kamenske te od Pakraca do Požege. Prilikom oslobađanja okupiranog područja, poginulo je oko 142 pripadnika HV-a te hrvatske policije.[206] Prilikom operacije „Papuk-91." snage HV-a došle su u posjed većeg broja oružja i vojne tehnike te su pokazale veliki napredak u vojnoj strategiji i koordinaciji prilikom ostvarivanja svojih ciljeva.

[204]N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 304.
[205]A. Mijatović, *Otkos 10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*, str. 259.
[206]N. Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, str. 306.

Zemljovid 4. Prikaz oslobađanja zapadne Slavonije od 29. listopada 1991. do 3. siječnja 1992. sa smjerovima kretanja hrvatskih oslobodilačkih snaga u trima pobjedonosnim oslobodilačkim operacijama – „Otkosu-10“, „Orkanu-91.“ i „Papuku-91.“, kojima je ukupno oslobođeno 2275 četvornih kilometara hrvatskoga državnog teritorija.[207]

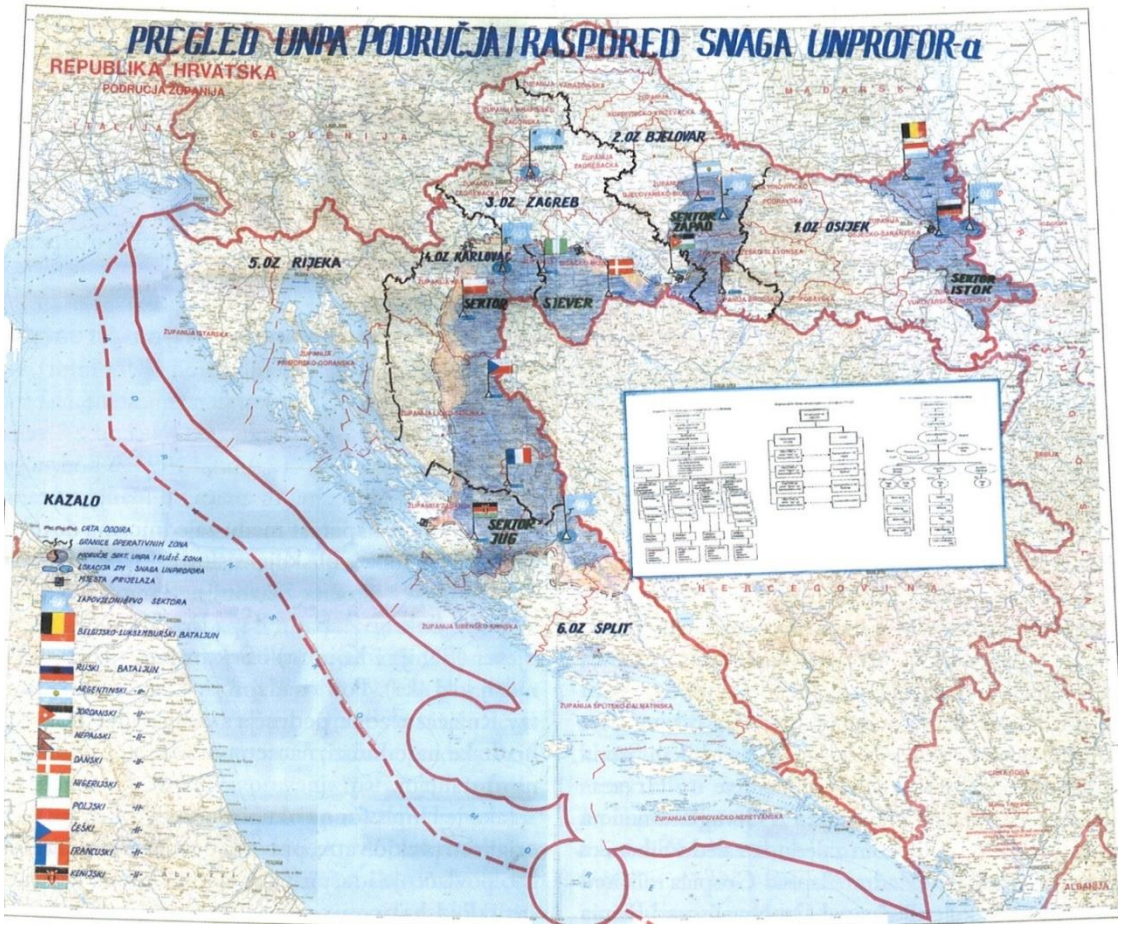
6. Dolazak snaga UNPROFORA

Vijeće sigurnosti UN-a je 14. prosinca 1991. usvojilo Vanceov plan, nazvan prema izaslaniku glavnog tajnika UN-a Cyrusu Vanceu. Prema tom planu, tj. Rezoluciji 724, mirovne snage UN-a su se trebale rasporediti na područja gdje je srpsko stanovništvo činilo značajnu manjinu ili većinu unutar Hrvatske kako bi se kasnije stvorili uvjeti za mirno rješavanje sukoba između Hrvata i Srba. Mirovne snage rasporedile bi se u tri područja pod zaštitom UN-a: istočna Slavonija, zapadna Slavonija i Krajina.[208]

[207] A. Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*, str. 259.
[208]Janja Sekula Gibač, *Raspoređivanje snaga UNPROFOR-a i (ne)provedba demilitarizacije na okupiranom području Zapadne Slavonije 1992. godine,* Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, scrinia slavonica 14(2014), str. 282.

15. siječnja 1992. godine članice Europske zajednice priznale su Hrvatsku kao samostalnu i suverenu državu, a 22. svibnja 1992. Hrvatska je primljena u Organizaciju Ujedinjenih naroda (OUN). Uslijedio je dolazak zaštitnih snaga OUN – UNPROFOR-a ili tzv. plavih kaciga koje su preuzele nadzor nad okupiranim teritorijem RH. Naime, okupirani teritorij Republike Hrvatske je, odlukom Vijeća sigurnosti OUN-a od 21. veljače 1992. godine, podijeljen u 4 zaštićene zone, tzv. UNPA zone: Sektor Istok, Sektor Zapad, Sektor Sjever te Sektor Jug.[209] Sektor Istok obuhvaćao je područje Istočne Slavonije, Baranje te Zapadnog Srijema. Sektor Zapad rasprostirao se na prostoru Zapadne Slavonije, Sektor Sjever područje Banije i Korduna, a Sektor Jug je obuhvaćao područja Sjeverne Dalmacije i Like.[210] Pod nadzorom UNPROFOR-a bile su i Ružičaste zone, područja s većinskim hrvatskim stanovništvom koje su bile pod kontrolom JNA, a nalazile su se izvan dogovorenih granica UNPA. Mirovne snage Ujedinjenih naroda uglavnom su raspoređene u područja gdje Srbi čine većinu stanovništva ili zauzimaju popriličan udio u sastavu stanovništva.[211] Područje Zapadne Slavonije je stavljeno pod sektor Zapad. Zapovjednik sektora Zapad bio je argentinski general Carlos Maria Zabalo, zapovjednik policije bio je Gutieres Hernandez Rodolfo, a na čelu civilnog sektora bio je Gerald Fischer. Cilj UNPROFOR-a bio je omogućavanje povratka svih prognanih svojim domovima, nadzor i kontrola najvažnijih prometnica, razvojačenje zapadne Slavonije te uspostava mira i normalizacija života ondašnjeg stanovništva.[212]

[209]Toni Hnojčik, *To sam radio u ratu, sine (Zapadna Slavonija 1990. – 1995.)*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, prosinac, 2010., str. 12.
[210]J. Sekula Gibač, *Raspoređivanje snaga UNPROFOR-a i (ne)provedba demilitarizacije na okupiranom području Zapadne Slavonije 1992. godine,* str. 291.
[211] D. Čutura, *Heroji ne umiru-spomenica poginulim braniteljima Domovinskog rata,* str. 35.
[212]A. Vukšić, *Novogradiški žrtvoslov - Domovinski rat na novogradiškom području; 1990. – 1995.*, str. 420.

Zemljovid 5. Pregled UNPA područja i raspored snaga UNPROFOR-a[213]

7. Pokušaji smirivanja sukoba uoči oslobodilačke operacije „Bljesak“

7.1. Zagrebački sporazum

Krajem ožujka 1994. godine razgovaralo se o smirivanju tenzija između hrvatske i pobunjene srpske strane. Slijedom toga, u ruskom veleposlanstvu u Zagrebu predstavnici UN-a te ruski i američki veleposlanici u Hrvatskoj uspjeli su uspostaviti primirje. Potpisan je „Sporazum o

[213] D. Čutura, *Heroji ne umiru-spomenica poginulim braniteljima Domovinskog rata*, str. 35.

prekidu vatre“, tzv. Zagrebački sporazum, 29. ožujka 1994. godine.[214] Sporazum su potpisali Hrvoje Šarinić, četvrti predsjednik vlade Republike Hrvatske te Dušan Rakić u ime pobunjenih Srba. Dogovoreno je da se odrednice sporazuma krenu poštivati zaključno s datumom 4. travnja 1994. godine, čime će prestati sva neprijateljstva između sukobljenih pobunjenih snaga SVK i HV-a, a obje strane su prihvatile naredbu o povlačenju svojih snaga 1 kilometar od crte dodira. Istovremeno, dogovoreno je da će se minobacači te protuzrakoplovno topništvo morati do 5. travnja 1994. povući na udaljenost od najmanje 10 kilometara od crte, odnosno 20 kilometara u slučaju da je riječ o mehaniziranom oklopnom topništvu i tenkovima. Utvrđivanje crte razdvajanja prepušteno je snagama UNPROFOR-a koji su tu crtu stavili pod svoj nadzor i ucrtali ju na zemljovid. Zadaća UNPROFOR-a je bila da istraže svaki prekršaj primirja te da shodno tomu po naredbi UN-a učine sve kako bi to primirje vratili.[215]

7.2. Plan Z-4

Mirovni plan Z4 pojavio se je u jesen 1994. godine kao prijedlog američkog veleposlanika u Hrvatskoj Petera Galbraitha, ruskih i francuskih veleposlanika u Hrvatskoj te s predstavnicima Mirovne konferencije o bivšoj Jugoslaviji. Američki veleposlanik je taj plan najviše htio proširiti pomoću raznih propagandnih materijala i medijskih izvještaja koji bi potkrijepili nužnost provođenja tog plana. Britanski veleposlanik Gavin Hewitt posjetio je Hrvoja Šarinića, predsjednika vlade RH 25. listopada 1994. godine. On se je na sve načine zalagao da se nastavi djelovanje UNPROFOR-a na granici razgraničenja te je zagovarao obnovu pregovora s pobunjenim Srbima. U razgovoru s Milanom Martićem, veleposlanik je dobio informaciju da se što prije moraju okončati pregovori s Republikom Hrvatskom, no isto tako je iznio stajalište zapadnih političara da Krajina treba opstati u Republici Hrvatskoj. Hrvatska vojska je htjela otkazati mandat UNPROFOR-u, o čemu piše i Šarinić: *„Hrvatska vojska, uz izvanredan moral, sad je i u svim ostalim segmentima bila spremna za Dan D i od toga se nije namjeravalo odustati (Tuđman, op.A.G.). Jedino je trebalo odabrati trenutak u kojem će međunarodne okolnosti biti što povoljnije.“*[216]

[214] Ante Nazor, Janja Sekula Gibač, *Proces pokušaja normalizacije hrvatsko-srpskih odnosa i mirne reintegracije Republike Srpske Krajine 1994./1995. na okupiranom području zapadne Slavonije ,* Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2014., str. 13.
[215] D. Marijan, *Novska u Domovinskom ratu,*, str. 359.
[216] Ante Gugo, *Oluja koju nismo mogli izbjeći,* Znanje d.o.o., Zagreb, 2015., str. 268.

Dan nakon toga, predsjednik RH Franjo Tuđman sastao se je s lordom Owenom, čiji je prijedlog o potpisivanju Gospodarskog sporazuma odbio. Naime, razlog odbijanja je bio taj što Owen nije uvažio Tuđmanov prijedlog da Srbija prizna Hrvatsku kao samostalnu i neovisnu državu te da se svi okupirani dijelovi koji su držali pobunjeni Srbi reintegriraju u državno-pravni sastav Republike Hrvatske. [217]

Budući da dosadašnji pregovori kako sa raznim veleposlanicima, tako i sa rukovodećim ljudima u Srbiji te u Krajini nisu uspjeli, predsjednik Tuđman, krajem siječnja 1995. godine prima nacrt mirovnog plana za Hrvatsku nazvan Z-4, nazvan prema veleposlanicima četiriju zemalja (SAD, Rusija, Grčka i Turska) koje su taj prijedlog iznijele. Glavni zagovornik plana bio je američki veleposlanik Peter Galbraith. Srbi taj plan nisu prihvatili jer su smatrali da Hrvatska mora omogućiti nastavak djelovanja UNPROFOR-a.[218]

1.veljače 1995. godine izneseni su određeni detalji plana Z-4. Tako Vjesnik govori da bi bilo nerazumno prihvatiti da hrvatska strana prihvati da Srpska krajina dobije pravo korištenje posebne zastave i grba na graničnim prijelazima. Osim toga, sporazumom bi Krajina imala i vlastitu valutu, no njeni stanovnici bi bili oslobođeni plaćanja poreza prema Republici Hrvatskoj. Isto tako, svi oni koji su živjeli u Hrvatskoj do 1. kolovoza 1990. godine bi imali pravo na dvojno državljanstvo: jugoslavensko i hrvatsko. Unutar 5 godina bi se postupno okupirani istočni i zapadni dijelovi Slavonije uključili u državno-pravni sustav Republike Hrvatske. Dosta kontroverze je izazvao i prijedlog da nijedan pripadnik jedne vojske, koji je činio ratne zločine, ne može podlijeći zakonima druge države te biti kažnjeno gonjen. Novi list, 2. veljače nadopunjuje kako bi Krajina sporazumom imala mogućnost samostalnog odlučivanja u obrazovanju, zaštiti okoliša, turizmu, elektromagnetskom sustavu, socijalnoj zaštiti i sl.[219]

Planom Z4 propisana je uredba da u sastav Krajine ulazi 11 općina, među kojima je i općina Slunj, iako je to bila većinski hrvatska općina. Osim toga, ukoliko bi se plan prihvatio, HV ne bi imao pristup strateški važnim položajima u blizini glavnih prometnica, a ne bi mogli reagirati ni u slučaju da dođe do daljnjih zaoštravanja odnosa te još veće pobune Srba iz Bih budući da bi tada vojska bila dosta udaljena od granice. Povrh toga, Bihać bi ostao u potpunom srpskom

[217] Isto, str. 268.
[218] A. Gugo, *Oluja koju nismo mogli izbjeći*, str. 277.
[219] Isto, str. 279.

okruženju te bi vrlo vjerojatno brzo bio napadnut što bi bilo protivno i interesima Republike Hrvatske.[220]

Smiljko Sokol, profesor na zagrebačkom Pravnom fakultetu, 4. veljače 1995. godine, izjavio je kako bi prihvaćanje plana Z-4 značilo da bi se odvila federalizacija Hrvatske, što nije u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina. On smatra kako *„promjene Ustava i ustavnih zakona i cjeline hrvatskog zakonodavstva koje su obavljene da bi se uskladile sa sporazumom, ne mogu se poslije mijenjati bez suglasnosti zakonodavnog tijela Krajine".*[221]

Ugledni političar, Miko Tripalo, 14. veljače 1995. godine, rekao je da bi prihvaćanje plana Z-4 bilo pogubno za Hrvatsku te bi time bila potpisana kapitulacija Hrvatske, no da treba nastaviti dalje s pregovorima uz određene promjene. [222]

Nizozemski veleposlanik Joop Scheffers ističe kako je hrvatska strana bila spremna na pregovore oko plana Z-4 unatoč žestokom protivljenju predsjednika dr. Franje Tuđmana. Premijer RSK Borislav Mikelić se žestoko usprotivio odrednicama plana Z-4, dok je predsjednik RSK Milan Martić uputio Galbraitha u Beograd na razgovore sa Miloševićem. Milošević je odbio bilo kakve razgovore sa političarima koji su donijeli plan Z-4 te je time jasno dao do znanja međunarodnoj zajednici da odbija potpisati plan Z-4.[223]

7. 3. Gospodarski sporazum

Osim Zagrebačkog, 2. prosinca 1994. godine potpisan je Gospodarski sporazum između predstavnika pobunjenih Srba te Republike Hrvatske, u Zagrebu, 2. prosinca 1994. godine. Sporazum je u ime Hrvatske potpisao predsjednik vlade, Hrvoje Šarinić, a kao predsjednik vlade tzv. Republike Srpske Krajine, sporazum je potpisao Borislav Mikelić. Osim njih, sporazum su potpisali i supredsjedatelji Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji David Owen i Thorwald Stoltenberg te američki veleposlanik u Hrvatskoj Peter Galbraith i ruski

[220] Isto, str. 287.
[221] A. Gugo, *Oluja koju nismo mogli izbjeći,* str. 280.
[222] Isto, str. 281.
[223]Albert Bing, *Put do Erduta: Položaj Hrvatske u međunarodnoj zajednici 1994. – 1995. i reintegracija hrvatskog Podunavlja,* Hrvatski institut za povijest, Zagreb, scrinia slavonica 7(2007), str. 393. – 394.

veleposlanik u Hrvatskoj Leonid Keresteđijanac.[224] Ovim sporazumom dogovoreno je osnivanje novih transformatorskih postaja, regulirani su radovi na vodoopskrbnim sustavima i dalekovodu između područja Hrvatske i UNPA područja, dogovorilo se puštanje u promet naftovoda u Sektoru Sjever te otvaranje ceste Zagreb – Knin – Split.

16. prosinca 1994. godine Vlada RSK je donijela odluku o uvjetima po kojima će se otvoriti autocesta Zagreb - Beograd. Nadzor nad autocestom prepustio bi se, prema njihovom prijedlogu, snagama UNPROFOR-a te srpskoj policiji. Autocesta je puštena u promet 21. prosinca 1994. godine. Srpski dokumenti, objavljeni 22. prosinca, govore kako otvaranje autoceste predstavlja veliki ekonomski, no i politički uspjeh jer će time brže doći do mirnog rješenja sukoba u RH. Isto tako, smatrali su da HV nema temelja za poduzimanje daljnjih napada na područje zapadne Slavonije, jer bi to imalo velikog negativnog odjeka u međunarodnoj politici.[225]

Iako su pobunjeni Srbi zahtijevali uvođenje carinske kontrole i nakon što se ta kontrola uvela, roba se nije carinila te nikakav novac se nije slijevao među pobunjene Srbe u Zapadnoj Slavoniji. Osim toga, otvaranjem autoceste pojačao se broj kriminalnih radnji, najčešće vezanih uz ilegalno krijumčarenje. Najviše se je krijumčarilo gorivo budući da je ono predstavljalo izvor najveće moguće zarade. Pripadnici 18. korpusa SVK također su se uključili u krijumčarenje gorivom. Civilno stanovništvo je dobivalo odobrenje da ode na hrvatsku stranu i sebe opskrbi gorivom, no uz uvjet da pri povratku 10 posto tog goriva daju pripadnicima 18. korpusa. Rukovodstvo 18. korpusa nije bilo zadovoljno sa švercom te je objavilo dokument u kojem svjedoče o neželjenim posljedicama na moral vojnika zbog šverca. Govori se o nepravdi i povredi časti onih vojnika koji pošteno izvršavaju svoje vojne obveze te kako će kontakti s hrvatskom stranom zbog krijumčarenja bitno utjecati na usredotočenost na izvršavanje vojnih zadataka.[226]

Kako bi se spriječio ilegalni dovoz goriva, vlada RSK je 21. siječnja 1995. godine naredila da se nadzor nad prijevozom robe prepusti Sekretarijatu unutarnjih poslova (SUP). Okučani. No, budući da su i pripadnici SUP - a uvidjeli kako bi se od krijumčarenja moglo dobro zaraditi, i

[224]A. Nazor, J. Sekula Gibač, *Proces pokušaja normalizacije hrvatsko-srpskih odnosa i mirne reintegracije Republike Srpske Krajine 1994./1995. na okupiranom području zapadne Slavonije*, str. 21.
[225] Ivica Miškulin, *Srpska pobuna u Zapadnoj Slavoniji 1990. – 1995.:Nositelji, institucije, posljedice,* Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Slavonski Brod – Zagreb, travanj 2012., str. 176.
[226]I. Miškulin, *Srpska pobuna u Zapadnoj Slavoniji 1990. – 1995.:Nositelji, institucije, posljedice* str. 176.

oni su se sami uključili u ilegalan prijevoz goriva. Stoga je donesena odluka da se nadzor nad prometom na toj autocesti dodijeli pripadnicima 54. pješadijske brigade.[227]

8. Vojna operacija „Bljesak“ (1. svibnja 1995. – 4. svibnja 1995. godine)

Vrhunac vojnih operacija na zapadno-slavonskom bojištu odvio se je u svibnju 1995. godine kada je pokrenuta vojna operacija „Bljesak“. Planiranje te akcije započelo je još u prosincu 1994. godine, nakon što je postalo jasno da vodstvo pobunjenih Srba neće prihvatiti Republiku Hrvatsku kao suverenu, samostalnu državu. Operacija je trebala biti izvedena u roku tri dana i trebala je biti potpomognuta snažnim oklopnim vozilima koja bi dolazila iz smjera Nove Gradiške i Novske te velikim brojem pripadnika Hrvatske vojske i specijalnih jedinica policije MUP-a Republike Hrvatske.[228]

8. 1. Povod operaciji „Bljesak“

Srbi su 24. travnja blokirali promet na autocesti Zagreb – Lipovac kod Novske i Nove Gradiške na način da su postavili barikade u obliku betonskih protutenkovskih piramida. Objasnili su kako su to napravili kako bi se usprotivili određenim odlukama i zaključcima međunarodne zajednice koji nisu bili u skladu sa srpskim zahtjevima. Hrvatska vlada je utvrdila da je taj čin suprotan napucima iznesenim u rezoluciji 981 Vijeća sigurnosti UN-a. Yasushiju Akashiju, specijalnom izaslaniku glavnog tajnika UN-a za bivšu Jugoslaviju, upućena je molba od strane hrvatske vlade da se autocesta opet otvori za nesmetani promet najkasnije do 25. travnja 1995. u 6.00 sati ujutro. U molbi se zahtijevalo da pripadnici UNCRO-a uklone barikade budući da se one kose sa Sporazumom o normalizaciji odnosa. Nakon toga, barikade su bile uklonjene, no uskoro će cesta opet biti zatvorena za promet. Osim tog incidenta, srpske snage uhitile su pripadnike UNCRO-a, 3 Belgijanca, 3 Indonežana i 1 Japanca pod optužbom da su sudjelovali u krijumčarenju oružja.[229]

[227]Darjan Godić, *Stanje morala, bojne spremnosti i problemi opskrbe u 18. korpusu Srpske vojske Krajine,* Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2014. str. 246.
[228]Davor Marijan, *Oluja,* Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, rujan 2007., str. 48.
[229] D. Domazet Lošo, *Domovinski rat 1991. – 1995.- strateški pogled*, str. 342.

Vodstvo pobunjenih Srba, Milan Martić te Milan Čeleketić boravilo je od 25. do 27. travnja 1995. godine na okupiranom području Zapadne Slavonije. Ondje su održali nekoliko sastanaka s ciljem podizanja morala srpskog stanovništva te ih uvjerili kako će SVK pokušati obraniti Zapadnu Slavoniju budući da će se situacija oko novootvorene autoceste Zagreb- Lipovac dodatno zakomplicirati. Situacija se je dodatno zakomplicirala nakon što je na benzinskoj crpki u Novoj Gradiški Hrvat, iz sela Smrtića kraj Nove Gradiške, ubio Srbina Tihomira Blagojevića, a to je napravio jer mu je Blagojević ubio brata.[230] Uslijedio je brz i žestok odgovor pobunjenih Srba. Naime, u noći s 28. na 29. travnja, uz autocestu kod Okučana, pobunjeni Srbi, predvođeni bratom ubijenog Blagojevića, počinju pucati na automobile koji prolaze tom prometnicom. Rezultat toga su nekoliko ubijenih hrvatskih civila te petero zarobljenih Hrvata. No, shvativši kako bi petero zarobljenih Hrvata moglo izazvati bijes HV-a, Srbi ih ubrzo puštaju, no autocestu ubrzo ponovno zatvaraju. Premda su pripadnici UNCRO-a zahtijevali da prometnica bude ponovno puštena u promet 29. travnja 1995. godine, to se nije dogodilo zbog toga što su se tomu komandant 18. korpusa SVK, pukovnik Lazo Babić te sekretar SUP-a Okučani Dragan Veselinović, žestoko protivili. Osim toga, zapovjeđena je i mobilizacija svih Srba na okupiranom teritoriju, a koja je skoro u potpunosti i provedena. Suočeni s međunarodnim pritiskom, prvenstveno UNPROFOR-a, pobunjeni Srbi ipak pristaju na otvaranje autoceste u 6.00 sati ujutro, 1. svibnja 1995. godine. No, iako se je činilo da će se cesta otvoriti, pukovnik Lazo Babić oko 20.00 sati, 30 travnja 1995. godine, obavještava sekretara SUP-a kako cesta ipak neće biti otvorena. Ta odluka je svojevremeno bila izravan povod operaciji „Bljesak“. Dio odgovornosti zatvaranja autoceste, prema srpskim dokumentima, snose i Milan Martić te general Čeleketić koji su smatrali da bi otvaranje autoceste najviše pogodovalo snagama HV-a i SJP MUP-a. Nedugo nakon toga, zapovjednik sektora Zapad, argentinski general Carlos Matalon, upozorio je pukovnika Babića riječima: „*Da li ste svjesni pukovniče što činite što ne dozvoljavate otvaranje auto-puta i da li ćete moći snositi svu odgovornost za posljedice?"*[231]

S druge pak strane, pobornici otvaranja autoceste bili su ministar obrane RSK, pukovnik Rade Tanjuga te premijer vlade RSK, Borislav Mikelić koji su optužili Martića, Čeleketića i Babića zbog odluke o zatvaranju autoceste.[232]

[230] D. Marijan, *Novska u Domovinskom ratu*, str. 386.
[231]Ivan Brigović, *Osvrt na operaciju "Bljesak" u dokumentima Republike Srpske Krajine*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2009., str. 44.
[232] I. Brigović,*Osvrt na operaciju "Bljesak" u dokumentima Republike Srpske Krajine*, str. 45.

8.2. Sastav Hrvatske vojske uoči vojne operacije „Bljesak“

U operaciji Bljesak sudjelovali su pripadnici 1., 3. i 5. gardijske brigade, 1. hrvatski gardijski zdrug, 80. i 81. gardijska bojna, 121. i 125. domobranska pukovnija, 18. topničko-raketna divizija i dijelovi 16. topničko raketne brigade. Provođenje operacije bilo je u nadležnosti Zbornog područja Bjelovar te operativnih timova Glavnog stožera HV-a.[233]

8.3. Sastav srpske vojske uoči vojne operacije „Bljesak“

Zapadnu Slavoniju, za vrijeme operacije Bljesak, branio je 18. korpus SVK, koji je ujedno bio i najmanji korpus SVK. U sastavu korpusa bilo je 4 700 vojnika raspoređenih u tri brigade, dva granična odreda te u druge manje postrojbe. Glavni nedostatci tog korpusa su bili njegova neorganiziranost i loša pripremljenost zapovjednika. Istovremeno dosta je pripadnika korpusa sudjelovalo u ilegalnom švercu oružja na novootvorenoj autocesti, što je itekako utjecalo na njihovu spremnost da se usredotoče na obranu Zapadne Slavonije.[234]

8.4. Ciljevi operacije „Bljesak“

Cilj operacije Bljesak bio je osloboditi područja zapadne Slavonije koja su i dalje bila okupirana te deblokada autoceste Zagreb – Lipovac i razmještaj postrojbi na rijeku Savu kako bi se onemogućio prodor Banijskog korpusa „Srpske vojske Krajine“. Nakon toga, uslijedila bi operacija uništenja neprijateljskih postrojbi nedaleko od autoceste Novska – Nova Gradiška.[235] Toj operaciji pripomogli bi pripadnici specijalne policije MUP-a, koji bi se nalazili sjeverno od autoceste Novska – Nova Gradiška, a time bi se stvorili uvjeti za prodor na prometnicu koja bi vodila prema okupiranim Okučanima.[236]

8.5. Tijek operacije „Bljesak“

1. svibnja 1991. godine u 5.21 sati došla je naredba za početak same operacije. Oko 7200 hrvatskih vojnika i policajaca spojilo se je u području sela Benkovac, čime je djelomice

[233] Skupina autora, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, str. 172.
[234] Isto, str. 172.
[235] D. Marijan, *Oluja*, str. 48.
[236] Ante Nazor, *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990.-ih* , Pressus studio d.o.o. , Zagreb, 2011., str. 239.

presječen određeni dio okupiranog područja zapadne Slavonije.[237] Hrvatske snage su se ubacile u područje između Taktičke grupe potpukovnika Borivoja Pavlovića, koja je bila zadužena za obranu Jasenovca te 98. pješadijske brigade potpukovnika Milana Babića, koja je bila zadužena za obranu prostora „južno od Save i istočno od Novske". Komandant brigade je do 12.00 sati izgubio nadzor nad obranom tog prostora, a potpukovnik Babić je slijedom toga izvijestio Komandu Korpusa da je brigada razbijena te da je poginulo 89 vojnika. 54. pješadijska briga također nije imala značajnijeg uspjeha u borbi s hrvatskim snagama te je on naredio svojim postrojbama da se povuku u Bosansku Gradišku. [238]

Tenkovi HV-a u nadzor su stavili prometnice Novska – Vrbovljani te Stara Gradiška – Okučani, a u prijepodnevnim satima je oslobođen Jasenovac, čime je onemogućeno jačanje 18. (zapadnoslavonskog) korpusa „Srpske vojske Krajine" (18. K SVK) snagama iz Banovine, Korduna te BiH.[239]

Krajem dana 1. bojna 124. domobranske pukovnije te jedna satnija 105. brigade zatvorile su cestu Stari – Grabovac kako bi što spremnije dočekali neprijateljsku vojsku. Kako bi ojačala obranu, veći dio 125. domobranske pukovnije premjestio se je prema selu Košutarica. Glavni stožer HV-a izdao je zapovijed da se pripadnici 1. hrvatskog gardijskog zdruga u sastavu od 220 – 250 ljudi premjeste kod motela „Jug" na autocesti kod Novske te se priključe 3. bojnoj 104. brigade HV-a. Zbornom području Zagreb izdana je zapovijed da u Novsku pošalju tenkove iz sastava 2. gardijske brigade (tri voda s tri tenka T-55, tri tenka M-84 i tri BVP-a M-80A).[240]

2. svibnja kombinirane snage HV-a te specijalne policije MUP-a RH uspjele su do 13.20 sati osloboditi Okučane te poraziti 18. korpus „Srpske vojske Krajine". Istovremeno, snage HV-a dolaze na rijeku Savu kako bi osigurale državnu granicu, a pobunjeni Srbi sjeverno od Trnakovaca se predaju.[241]

Rudolf Perešin, zapovjednik 1. lovačke eskadrile Hrvatskog ratnog zrakoplovstva, poginuo je 2. dana na letačkom zadatku za vrijeme operacije „Bljesak". Značajan je po tomu što je bio

[237] Isto, str. 239.
[238] I. Miškulin, *Srpska pobuna u Zapadnoj Slavoniji 1990. – 1995.:Nositelji, institucije, posljedice*, str. 179.
[239] A. Nazor, *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990.-ih.,* str. 239. – 240.
[240] D. Marijan, *Novska u Domovinskom ratu,* str. 407.
[241] A. Nazor, *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990.-ih.,* str.239.-240.

pripadnik JNA te je 25. listopada 1991. godine pobjegao u Klagenfurt u Austriji gdje je izjavio: *„Hrvat sam i neću pucati na vlastiti narod“*[242]

3. svibnja snage HV-a nastoje osigurati državnu granicu na način da će razmjestiti postrojbe na područje s. Mačkovac – s. Davor s ciljem sprječavanja uključenja neprijateljskih postrojbi iz BiH preko rijeke Save. Na prometnici Šumetlica – Brusnik – Omanovac hrvatske postrojbe nastavljaju sa uočavanjem i blokadom neprijateljskih snaga 18. korpusa SVK-a.

4. svibnja satnija 81. gardijske bojne brigade premještena je u selo Bjelajci. Kako bi se protivnici primorali na predaju topnička paljba HV-a premjestila se je na određene punktove od strateškog značaja za nastavak operacije: Šumetlica, Brusnik, Kraguj, Japaga, Čaglić, Omanovac. Nakon što su ovladali tim područje, HV je uz pomoć jakih snaga SJP MUP-a uspio dogovoriti bezuvjetnu predaju pripadnika 51. (pakračke) pješačke brigade 18. korpusa „SVK“. Oko 1500 vojnika, na čelu sa potpukovnikom Stevom Harambašićem te Veljkom Džakulom, jednim od glavnih predvodnika srpske pobune protiv ustavno-pravnog poretka RH, između 17.00 i 19.00 sati predalo se je zapovjedniku hrvatske policije Nikoli Ivkanecu na Gavrinici iznad Pakraca.[243] Za novog komandanta Korpusa postavljen je pukovnik Slobodan Perić, a zadatak mu je bio da mobilizira vojnike s pravca Bosanska Gradiška – Laktaši.[244]

[242] Isto, str. 240.
[243] A. Nazor, *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990.-ih*, str. 240.
[244] I. Miškulin, *Srpska pobuna u Zapadnoj Slavoniji 1990. – 1995.:Nositelji, institucije, posljedice*, str. 179.

Zemljovid 6. Operacija „Bljesak“ – svibanj 1995. [245]

8.6. Rezultati operacije „Bljesak“

Nakon uspješno izvršene operacije *Bljesak*, vodstvo 125. domobranske pukovnije izjavilo je sljedeće: „*Izvršili smo sve postavljene zadaće. U zajedničkom djelovanju sa ostalim snagama HV-a i Mup-a oslobodili smo područje privremeno okupirane Zapadne Slavonije. Posebno nas veseli činjenica da su postrojbe 125. dp oslobodile Jasenovac, Mlaku, Košutaricu, Paklenicu, Voćaricu i Jazavicu. Neke od aktivnosti mogle su se realizirati i na neki drugi način, no ako već imamo pred sobom činjenicu da pripadnici naših postrojbi i postrojbe, do sada nisu učestvovale u napadnim djelovanjima, već samo u obrani – eventualno počinjene greške su zanemarive.“*[246]

O rezultatima operacije Bljesak izvještava i general Stipetić, koordinator borbenih djelovanja na pravcu Stara Gradiška- Okučani: *„Bljesak je odlično planirana i izvedena akcija. Zastoj se dogodio tamo gdje nismo imali precizne podatke i u tom smislu moglo bi se reći da smo otklonili vlastite slabosti. Doznali smo koliko su nam važne precizne informacije. Kod šume Prasnik*

[245] Skupina autora, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat,* str. 173.
[246] D. Marijan, *Novska u Domovinskom ratu* , str. 419.

naišli smo na veće neprijateljske snage nego što smo računali pa su nam u jednom trenutku probili liniju, ali smo mi to brzo vratili.“ [247]

Operacija „Bljesak“ je uspješno izvedena, tj. svi postavljeni ciljevi su izvršeni. Oslobođeno je cijelo okupirano područje zapadne Slavonije te je uništen 18. korpus SVK i potisnut prema Bosni, a mnoštvo vojnika 18. korpusa je zarobljeno. Ukupno je zarobljeno oko 1.200 srpskih vojnika. Osim toga, Hrvatska vojska je dopustila srpskom stanovništvu da prijeđe u Bosnu i Hercegovinu. Osim kopnene vojske, u operaciji su sudjelovale i zračne snage. Od 1. do 4. svibnja izvršena su 71 polijetanja zrakoplova i helikoptera. Jedan zrakoplov MiG 21 je srušen, a jedan zrakoplov MiG 21 te dva vojna helikoptera Mi-24 su za vrijeme operacije oštećena. [248] General Milan Čeleketić napominje kako je u borbama u Zapadnoj Slavoniji sudjelovalo oko 19 000 vojnika i 1.200 pripadnika MUP-a RH. S druge pak strane, podaci HV-a govore o tomu kako je u samom ratu sudjelovalo između 7.200 te 16 374 hrvatskih vojnika i policajaca. [249] 18. korpus SVK je prestao postojati, a službeno je raspušten 15. srpnja 1995. na području Bosanska Gradiška – Nova Topola. Dio pripadnika ubačen je u jedinice 21. i 39. korpusa SVK, a jedan dio je prebačen u istočnu Slavoniju u jedinice 11. korpusa.[250]

Veleposlanik Republike Hrvatske, pri UN-u, Mario Nobilo ističe da su hrvatske snage dobile „zeleno svjetlo“ za provođenje vojnih operacija „Bljesak“ te „Oluje“ onoga trenutka kad su Amerikanci uvidjeli da je to jedini način da se ravnoteža između pobunjene srpske vojske te snaga HV-a: *„Ostaje otvoreno pitanje koliko bi trajali ti međunarodni pritisci za stvaranje srpske države u državi da neumjerenost u zahtjevima i postupcima na srpskoj strani nisu konačno počeli raditi protiv njih samih. Srpsko odbijanje Plana Z-4 1995. (kada ga je Hrvatska u najvećoj mjeri već bila prihvatila), zatvaranje autoceste i ubojstva na njoj, napadi na Bihać, uzimanje talaca UN-a i pokolj Muslimana u Srebrenici stvorili su međunarodnoj zajednici, ponajprije SAD-u, uvjerenje da mir mogu postići samo ako prešutno odobre hrvatsku vojnu akciju koja će uspostaviti balans snaga na području.“*[251]

[247] A. Gugo, *Oluja koju nismo mogli izbjeći*, str. 286.
[248] Skupina autora, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, str. 172.
[249] I. Brigović, *Osvrt na operaciju "Bljesak" u dokumentima Republike Srpske Krajine*, str. 49.
[250] I. Miškulin,*Srpska pobuna u Zapadnoj Slavoniji 1990. – 1995.:Nositelji, institucije, posljedice*, str. 178.
[251]A. Bing, *Put do Erduta: Položaj Hrvatske u međunarodnoj zajednici 1994. – 1995. i reintegracija hrvatskog Podunavlja,* str. 393.

8.7. Reakcija pobunjenih Srba nakon poraza

Srpski izvještaji navode da se je 4. svibnja 1995. većina srpskih jedinica predala, osim 500 pripadnika Sekretarijata unutrašnjih poslova koji su nastavili ratovati po šumama Papuka i Psunja, a koji su kasnije preko rijeke Save pobjegli na područje Bosne i Hercegovine pod srpskom kontrolom. Navode da je oko 1.500 pobunjenih Srba nakon zarobljavanja odvedeno na ispitivanje u Slavonsku Požegu, Bjelovar i Varaždin kako bi se utvrdila njihova odgovornost za eventualne ratne zločine.[252]

Prema prijepisu informacija Glavnog štaba SVK brigadama 39. korpusa SVK, 04.05.1995. godine, dio odgovornosti zbog pada Zapadne Slavonije Srbi prebacuju i na međunarodnu zajednicu koja ih je izdala iako se tomu nisu nadali.[253] Osim toga, gubitak Zapadne Slavonije izazvao je i brojne negativne reakcije stanovništva Knina. Naime, određeni predstavnici SDS Krajine smatraju da je SVK na čelu sa generalom Čeleketićem glavni krivac za pad Zapadne Slavonije budući da su svoje aktivnosti uglavnom usmjerili na šverc prometnicama koje su kontrolirali, a ne na obranu koju su zapostavili.[254]

Milan Martić obratio se je u pismu predsjedniku Republike Srbije Slobodanu Miloševiću kako bi se požalio na poraz koji su doživjeli pobunjeni Srbi: *„tragedija koja je zadesila srpski narod najnovijom agresijom Hrvatske na zapadnu Slavoniju ima teške i nesagledive posljedice po rješenje cjelokupnog srpskog pitanja. Ne samo da je izgubljen teritorij i ne samo da je stradalo na stotine civila, ono što u ovom času užasa nespokoj čini još većim je toliko prošireno uvjerenje kod naroda da je srpsko pitanje izdano, i to od strane samih Srba. Duž cijele Krajine širi se glas o njenoj predaji; ljudi sa nevjericom konstatuju da nas je zaboravila i Srbija i Republika Srpska. U mnogim selima i gradovima narod se pakuje i sprema za iseljavanje.“*[255]

Milan Martić opravdanje za poraz traži u izdaji vodećih ljudi Republike Srbije koji nisu davali dovoljnu potporu kako bi se obranila Zapadna Slavonija te ostala u sastavu Krajine.

Nakon uspješno provedene operacije Bljesak te uništenja 18. korpusa, bilo je jasno da Srbi moraju poduzeti niz novih mjera kako bi smirili nezadovoljno stanovništvo unutar Krajine. Donesena je reforma vojske kojom je provedena smjena zapovjednika te je izvršena

[252]I. Brigović,*Osvrt na operaciju "Bljesak" u dokumentima Republike Srpske Krajine*, str. 61.
[253] I. Brigović, dr. sc. N. Martinić Jerčić, I. Radoš, *Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (svibanj – listopad 1995.) – knjiga 17*, str. 41.
[254]Isto, str. 45.
[255] Skupina autora, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, str. 174.

mobilizacija dobrovoljcima iz Savezne Republike Jugoslavije. Novi zapovjednik, general potpukovnik Mile Mrkšić, osnovao je novi korpus, Korpus specijalnih jedinica (KSJ). Svima je bilo jasno da HV neće stati sa daljnjim osvajanjima okupiranih teritorija te da je ovo bio samo uvod u ono što slijedi, oslobađanje preostalih okupiranih teritorija pomoću vojno redarstvene operacije „Oluja".[256]

Zastupnica Biljana Plavšić je pred zastupnikom „srpske skupštine" Zapadne Slavonije iznijela svoje mišljenje o operaciji Bljesak: *„Hrvatska vojska savršeno je odradila zadaću, izuzetno je dobra bila koordinacija topništva, zrakoplovstva i pješaštva, prije samog napada i tijekom napada Hrvatska vojska blokirala je sve veze tako da je vojska ostala bez komande, sve vojne osobe koje su pobjegle u Bosnu odmah su mobilizirane i upućene na Vlašić i koridor."*[257]

8.8. Raketiranje Zagreba

Kao osvetu za teritorije oslobođene u vojno-redarstvenoj akciji Bljesak, srpski pobunjenici poduzeli su 2 raketna napada, 2. i 3. svibnja na civilne ciljeve u Zagrebu. Projektili raketnog sustava *Orkan* pali su 2. svibnja na križanje Vlaške i Draškovićeve ulice. 3. svibnja rakete su pale i na Dječju bolnicu u Klaićevoj, na Zrinjevac, pokraj Hrvatskog narodnog kazališta te Doma umirovljenika Centar, centar grada i zračnu luku Pleso. Glavni cilj napada je bio Trg bana Josipa Jelačića. Prilikom raketiranja Zagreba poginulo je 7, a ranjeno više od 200 ljudi.[258] U „dnevniku događanja" Glavnog štaba SVK za 3. svibnja 1995. raketiranje Zagreba se je pokušalo lažno prikazati kako bi se stvorio dojam da je ono bilo zasluženo. Ono se htjelo prikazati kao odgovor na osvajačke tenzije HV-a i njihov sukob sa jedinicama 18. korpusa SVK unatoč tomu što je raketiranje izvršeno još 2. svibnja. Osim toga, preuveličavale su se brojke poginulih i ranjenih civila nakon raketiranja. Tako srpski izvori navode kako je prilikom raketiranja Zagreba poginulo 30 osoba iako je poginulo 7 osoba te kako je ranjeno oko 130 osoba iako je zapravo ranjeno više od 200 osoba. Osim toga, prešućene su činjenice koje govore da su ciljevi napada bile i razne kulturne institucije kao i dječja bolnica u Klaićevoj ulici.[259]

---

[256]Isto, str. 174.
[257] D. Domazet Lošo, *Domovinski rat 1991. – 1995. – strateški pogled*, str. 345.
[258]A. Vukšić, *Novogradiški žrtvoslov- Domovinski rat na novogradiškom području; 1990. – 1995.*,str. 441.
[259]Ivan Brigović, dr. sc. Natko Martinić Jerčić, Ivan Radoš, *Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (svibanj – listopad 1995.) – knjiga 17,* Hrvatski memorijalno- dokumentacijski centar Domovinskog rata,Zagreb, srpanj 2015., str. 2.

Većina rukovodećih dužnosnika RSK se je zauzimala za raketiranje hrvatskih gradova, no bilo je i onih koji su u tome vidjeli pogrešku te je stvorila bojazan da bi im se to raketiranje moglo osvetiti. Primjerice, Radovan Karadžić se je zalagao za prekid raketiranja budući da je smatrao da bi se hrvatska vojska mogla osvetiti na način da bi uzvratila istom mjerom te raketirala određene ciljeve u Banja Luci. Osim njega, pukovnik Marko Vrcelj, načelnik artiljerije u Glavnom štabu SVK, napominje da je raketiranja Zagreba nesmotrena odluka koja je donesena iz očaja te „da je Zagreb trebalo rušiti ili ga ne dirati". Istovremeno smatra da će odluka o granatiranju Zagreba imati neželjene posljedice za Srbe budući da je to, po njegovom mišljenju, pomoglo Hrvatskoj u propagandi skretanja „pažnje svjetske javnosti sa stradanja Srba u Zapadnoj Slavoniji."[260]

Američko veleposlanstvo u Zagrebu je osudilo raketiranje Zagreba u dvjema porukama. U jednoj poruci američki veleposlanik osuđuje raketiranje dječje bolnice u Zagrebu te ju nedugo nakon toga posjećuje zajedno s Matom Granićem. U memorandumu, 4. svibnja, Peter Galbraith upozorava Milana Martića, Borislava Mikelića te Milana Babića da će kako SAD ima pravo reagirati na napade: „*veći broj raketa, lansiranih od strane vodstva RSK, eksplodirao je u blizini Američkog veleposlanstva u središtu Zagreba i u zračnoj luci Pleso, gdje je smještena američka poljska bolnica za UNPROFOR, što SAD-u daje pravo da reagira u samoobrani, prema članku 51 Povelje UN-a".*[261]

8. 9. Suradnja s UNCRO-om za vrijeme trajanja operacije „Bljesak"

Pretpostavlja se kako su snage UNCRO-a bile dobro obaviještene o nadolazećoj operaciji Bljesak. Naime, u jednom hrvatskom policijskom izvješću iz 14. veljače 1995. navodi se kako su oni održali niz vježbi na Požeškoj cesti uz sudjelovanje mnoštva tenkova, vojnika i oružja kako bi simulirali obranu od snaga HV-a. Nadalje, zapovjedništvo UNCRO-a je oko 3.00 sati ujutro, 1. svibnja 1995. bilo obaviješteno o početku provođenja vojne operacije „Bljesak". Istovremeno, argentinski general Matalon je obavijest o početku operacije dobio 30. travnja. Zapovjedništvo UNCRO-a je zatim izdalo zapovijed svojim snagama o napuštanju važnih strateških punktova duž autoceste. Primjerice, Nepalci su se sklonili u obližnju benzinsku crpku u Novoj Gradišci i rasporedili se u tri oklopna transportera. Jedini incident se je dogodio nakon

[260] I. Brigović, *Osvrt na operaciju "Bljesak" u dokumentima Republike Srpske Krajine*, str. 59.
[261] Skupina autora, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat,* str. 392.

što su trojica pripadnika JORBAT-a ranjena. Nobilo je preuzeo krivnju za to i uputio ispriku UN-u. Srbi su pak 1. svibnja 1991. godine oteli 26 pripadnika UNCIVPOL-a te su se nad njima iživljavali i tukli ih. Neke od njih su oslobodili pripadnici hrvatskih specijalnih snaga MUP-a. dok je 62 pripadnika UN-a ostalo zatočeno od strane Srba u selima Šeovici, Gavrinici, Kraguju i Brusniku. Zbog toga je zapovjednik UNCRO-a u zapadnom sektoru, argentinski general Matalon zatražio pomoć od HV-a. Matalonu je poručeno kako bi se izbavljanje zarobljenika moglo provesti samo ako se 51. pbr. SVK-a uspije prisiliti na „predaju bez borbe“. Akashi je 3. svibnja 1995., na konferenciji za tisak u Zagrebu iznio prijedlog po kojemu bi pobunjeni Srbi mogli napustiti zapadni sektor bez nekih većih posljedica te ponijeti sa sobom ono nužno, osobno naoružanje, a da će se za sve ostalo oružje pobrinuti pripadnici UN-a. Pripadnici UNCRO-a su odmah stupili u pregovore sa zaraćenim stranama, a 4. svibnja 1995. pobunjeni Srbi su se predali.[262]

Vijeće sigurnosti je 4. svibnja 1995. godine osudilo Republiku Hrvatsku zbog kršenja građanskih prava srpskog stanovništva u Zapadnoj Slavoniji. U skladu s tim izvješćem, donesena je odluka o produženju mandata mirovnih snaga UN-a u Zapadnoj Slavoniji s ciljem pružanja humanitarne pomoći preostalom srpskom stanovništvu te nadzora prilikom evakuacije srpskog stanovništva. Nakon završene akcije „Bljesak“ Srbi su bili izrazito ljuti i nezadovoljni načinom na koji su djelovali pripadnici UNCRO- a za vrijeme trajanje operacije. Prigovarali su im da su svoje tampon-zone bez ikakvih većih problema ustupili Hrvatima kako bi se nesmetano nastavila operacija. Osim toga, UNCRO-u su prigovorili što nisu obavijestili Srbe o hrvatskom napadu, nakon što su pripadnici UNCRO-a, prvenstveno argentinskog bataljuna, tu informaciju prvu zaprimili. Čak se je i argentinski zapovjednik UNCRO-a, general Matalon oglasio kako njegovi odredi nisu u potpunosti izvršili zadaću te da mu je stiglo pismo pritužbe iz SAD-a kojim se je utvrdilo kako se njegov bataljun, ARGBAT, nije postavio u neutralnu poziciju prilikom sukoba dviju zaraćenih strana.[263]

[262] Ivica Miškulin, *Međunarodna zajednica i Zapadna Slavonija- doktorska disertacija*, Hrvatski studiji, Zagreb, 2009., str. 425. – 427.
[263] I. Miškulin, *Međunarodna zajednica i Zapadna Slavonija- doktorska disertacija*, str. 434. – 437.

9. Zaključak

Premda se je Zapadna Slavonija našla u vrlo teškoj i gotovo bezizlaznoj situaciji, nakon što je uvrštena u sastav Republike Srpske Krajine, brzi odgovor i vrlo dobra koordiniranost hrvatskih vojnika te policije doveo je do postupnog oslobađanja okupiranih teritorija u općinama Daruvar, Novska, Virovitica, Pakrac, Lipik, Nova Gradiška, Orahovica i Slatina. Prva oslobađanja zbila su se nakon što su krajem listopada pokrenute vojne operacije „Otkos-10“ te „Orkan-91“ i „Papuk-91.“ u kojima je sudjelovalo mnoštvo brigada, pripadnika specijalnih snaga MUP-a policije te Odreda narodne zaštite. Tada je zaustavljena agresija i oslobođeno dvije trećine zapadno-slavonskog bojišta (2000 m^2) što nije učinjeno niti na jednom bojištu u to vrijeme u RH. Svakako kruna potpunog oslobođenja Zapadne Slavonije je VRO Bljesak koja je provedena četiri godine kasnije u drugačijem okruženju kako političkom tako i vojnom.

Naime, početak otvorene agresije na RH u ljeto 1991. godine bio je neizbježan, iako su pojedine europske i svjetske sile pred tim zatvarale oči zbog određenih interesa jake jugoslavenske diplomacije i utjecaja same Srbije na razne političke odluke. Suvremena hrvatska država u svojim začecima bila je suočena sa terorizmom u otvorenoj veliko-srpskoj agresiji 1991. Razmatrajući specifičnosti zapadno-slavonskog bojišta 1991. godine, kada i započinje Domovinski rat, u ožujku 1991. godine napadom na policijsku postaju u Pakracu i proglašenjem SAO Zapadna Slavonija od strane pobunjenih Srba u kolovozu 1991. godine, zapadno-slavonsko bojište je jedno od ključnih bojišta u RH**.** Na njemu su djelovale snage 5. banjalučkog korpusa zajedno sa dobrovoljačkim snagama srpskih dobrovoljaca iz Srbije i BiH (Beli orlovi itd.) u ljeto i jesen 1991. godine zatvarajući liniju Okučani – Pakrac – Virovitica – državna granica sa Mađarskom kako bi se pri tome izolirala cijela Slavonija od ostatka RH. Tim činom bi neprijateljske snage došle u povoljnu poziciju operativne dubine za svoja borbena djelovanja usmjerena prema glavnom gradu RH – Zagrebu.

Hrvatske snage u samom početku 1991. godine formirane kao policijske, civilna i specijalna policija, bile su nedostatne kao odgovor na otvorenu agresiju te se stoga kreće sa ustrojavanjem postrojbi ZNG aktivnog i pričuvnog sastava koje su bile polazišta za osnivanje pričuvnih brigada kao domicilnih na zapadno-slavonskom bojištu. Zapovjednici ovih brigada bili su većinom ljudi od povjerenja za vođenje postrojbi, a manjim dijelom bivši pripadnici JNA,

odnosno Hrvati i drugi koji su napustili Jugoslavensku narodnu armiju i priključili se našim postrojbama.

Svakako, veliko značenje za snage HV-a imalo je osvajanje vojnih objekata koji su se nalazili na zapadno-slavonskom području. U samim počecima organiziranja obrane iskazani su veliki napori u materijalnim i ljudskim resursima. Nadalje, potrebno je istaći da se na području zapadno-slavonskog bojišta nije organizirala niti ustrojila niti jedna gardijska brigada sa domaćeg područja, osim onih koje su bile pripojene zapadno-slavonskom bojištu (1. iz Zagreba i 3. gardijska brigada iz Osijeka).

Vojne operacije koje se provodile u 1991. godini: „Otkos-10“, „Orkan-91.“ te Papuk-91.“ imaju karakter kopnenih bitaka uz slabu oklopnu i topničku potporu, bez ikakve zračne potpore. Na kraju je važno spomenuti kako navedene operacije nemaju adekvatno priznanje u vojnom i političkom značenju pa čak nije niti uspostavljeno odlikovanje za iste, iako su gotovo jednakog značenja, a možda i značajnije od Bljeska i Oluje jer su njihove preteče i jedan od značajnih elemenata za priznavanje RH 15. siječnja 1992. godine.

Kruna oslobođenja zapadne Slavonije svakako je vojno redarstvena operacija „Bljesak“, koja je pripremana i uvježbavana kroz prethodni period od četiri godine. Operacija „Bljesak“ provedena je profesionalno i u kratkom vremenskom periodu budući da srpske snage 18. korpusa vojske Krajine u strateškom smislu nisu imale šanse u usporedbi sa hrvatskim vojno-policijskim snagama koje su tada organizirane u skup gardijskih brigada, specijalne policije i pričuvnih domobranskih pukovnija. Nakon 3 dana borbenih djelovanja srpske snage doživjele su potpuni poraz i cjelokupni 18. korpus bio je prisiljen na povlačenje i bezuvjetnu kapitulaciju. Time je u potpunosti oslobođena zapadna Slavonija, osigurano prometno djelovanje autoceste Zagreb – Lipovljani i sveukupno područje vraćeno pod ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske.

Međunarodnim činiteljima gotovo je bilo u potpunosti jasno da mogu i moraju uvažavati hrvatske oružane snage kao respektabilnu vojnu komponentu na koju se može računati u budućnosti. Pobunjeni Srbi nakon VRO Bljesak tražili su razna opravdanja za ovakav vojnički poraz i iz osvete gađali sve dostupne gradove u RH: Karlovac, Kutina, Novska, Zagreb itd. pri čemu je bilo na desetke ranjenih i poginulih hrvatskih građana – civila. Primjerice, osobito brutalan čin osvete bilo je granatiranje Klaićeve dječje bolnice u Zagrebu. Tako su pobunjenici

okrivljivali sve druge za svoj poraz samo ne sebe u svojoj para-državi koja je nestajala kao „kocka leda na vrućem ljetu“ 1995. kada je odbrojavala svoje zadnje dane.

10. Popis kratica

ARGBAT – Argentinski bataljun

BVP – Borbeno vozilo pješaštva

GS HV – Glavni stožer Hrvatske vojske

GŠ OS SFRJ – Generalštab oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije

HOS – Hrvatske obrambene snage

HV – Hrvatska vojska

JNA – Jugoslavenska narodna armija

JORBAT – Jordanski bataljun

KSJ – Korpus specijalnih jedinica

MUP – Ministarstvo unutarnjih poslova

NZ – Narodna zaštita

OG – Operativna grupa

OS – Oružane snage

OUN – Organizacija Ujedinjenih Naroda

OZ – Operativna zona

PAT – Protu-avionski top

PVO – protivazdušna obrana

PU – Policijska uprava

RH – Republika Hrvatska

RSK – Republika Srpska Krajina

RV – ratno vazduhoplovstvo

SAD – Sjedinjene Američke Države

SAO – Srpska autonomna oblast

SAP – socijalistička autonomna pokrajina

SDS – Srpska demokratska stranka

SFRJ – Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija

SNV– Srpsko nacionalno vijeće

SO – Skupština Općine

SR – socijalistička republika

SUP – Sekretarijat unutarnjih poslova

SVK – Srpska vojska Krajine

ŠTO – Štab Teritorijalne obrane

TO – Teritorijalna obrana

UN – Ujedinjeni narodi

UNCIVPOL – United Nations Civilian Police (Civilne policije Ujedinjenih naroda)

UNCRO – United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia(Operacija Ujedinjenih naroda za obnovu povjerenja u Hrvatskoj)

UNPA – United Nations Protected Areas (Zaštićene zone Ujedinjenih naroda)

UNPROFOR – United Nations Protection Forces (Zaštitne snage Ujedinjenih naroda)

Z4 – Zagreb Four talks

ZNG – Zbor narodne garde

11. Popis priloga

1. Zemljovid 1. Prikaz prve uspješne oslobodilačke operacije OS RH u Domovinskom ratu „Otkos-10“. Dinko Čutura, *Heroji ne umiru – spomenica poginulim braniteljima Domovinskog rata* – knjiga 1., Hrvatska zajednica udruga roditelja poginulih branitelja Domovinskog rata Republike Hrvatske, Zagreb, 2009.

2. Zemljovid 2. Obostrani raspored snaga na bojišnici Operativne grupe Posavina 9. listopada 1991. Anđelko Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*, Udruga dragovoljaca i veterana Domovinskog rata Republike Hrvatske: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2011.

3. Zemljovid 3. Prva etapa oslobodilačke operacije „Orkan-91.“ od 14. do 20. studenog 1991. Anđelko Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*, Udruga dragovoljaca i veterana Domovinskog rata Republike Hrvatske: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2011.

4. Zemljovid 4. Prikaz oslobađanja zapadne Slavonije od 29. listopada 1991. do 3. siječnja 1992. sa smjerovima kretanja hrvatskih oslobodilačkih snaga u trima pobjedonosnim oslobodilačkim operacijama – „Otkosu- 10“, „Orkanu-91.“ i „Papuku- 91.“, kojima je ukupno oslobođeno 2.275 četvornih kilometara hrvatskoga državnog teritorija. Anđelko Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*, Udruga dragovoljaca i veterana Domovinskog rata Republike Hrvatske: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2011.

5. Zemljovid 5. Pregled UNPA područja i raspored snaga UNPROFOR-a. Dinko Čutura, *Heroji ne umiru – spomenica poginulim braniteljima Domovinskog rata* – knjiga 1., Hrvatska zajednica udruga roditelja poginulih branitelja Domovinskog rata Republike Hrvatske, Zagreb, 2009.

6. Zemljovid 6. Operacija „Bljesak“ – svibanj 1995. Skupina autora, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat,* Školska knjiga, Zagreb, 2006.

12. Popis literature

1. Petar Bašić, Ivica Miškulin, *Grubišnopoljska kronika 1990. – 1991. (I. dio),* scrinia slavonica 7 (2007)
2. Petar Bašić, Ivica Miškulin, *Grubišnopoljska kronika 1990. – 1991. (II. dio),* scrinia slavonica 10 (2010)
3. Stjepan Benković, Branko Križan, *Poginuli branitelji u Domovinskom ratu: Pakrac – Lipik 1991.-1995.*, Grad Pakrac; Grad Lipik, Pakrac – Lipik, 2009.
4. Albert Bing, *Put do Erduta: Položaj Hrvatske u međunarodnoj zajednici 1994. – 1995. i reintegracija hrvatskog Podunavlja,* Hrvatski institut za povijest, Zagreb, scrinia slavonica 7(2007)
5. Ivan Brigović, *Osvrt na operaciju "Bljesak" u dokumentima Republike Srpske Krajine,* Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2009.
6. Ivan Brigović, Ante Nazor, *Zapovjedni vrh JNA (siječanj 1990. – svibanj 1992.),* Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, prosinac 2010.
7. Ivan Brigović, dr. sc. Natko Martinić Jerčić, Ivan Radoš, *Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine" (svibanj – listopad 1995.),* – knjiga 17. , Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, srpanj 2015.
8. Đuro Crkvenac, Franjo Kovačević, *Vojna operacija Otkos-10: Planiranje, izvođenje i rezultati,* Radovi zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, sv.8 (2014)
9. Dinko Čutura, *Heroji ne umiru- spomenica poginulim braniteljima Domovinskog rata* – knjiga 1., Hrvatska zajednica udruga roditelja poginulih branitelja Domovinskog rata Republike Hrvatske, Zagreb, 2009.
10. Davor Domazet – Lošo, *Domovinski rat 1991. – 1995.- strateški pogled,* Udruga Hrvatski identitet i prosperitet, Zagreb, 2010.

11. Marija Dujić, Dražen Najman, Ivan Posilović, *Blokade i osvajanja vojarni i vojnih objekata JNA u Hrvatskoj,* Udruga dragovoljaca Narodne zaštite Domovinskog rata, Zagreb, 2004.
12. Marija Dujić, Dražen Najman, Ivan Posilović, *Narodna zaštita u Domovinskom ratu,* Udruga dragovoljaca Narodne zaštite Domovinskog rata, Zagreb, 2002.
13. Antun Erjavec, *Pakrac i Lipik uoči rata 1991. godine: Prvi pucnji u Hrvatsku,* Poglavarstvo grada Pakraca, Pakrac, ožujka 2001. godine
14. Darjan Godić, *Stanje morala, bojne spremnosti i problemi opskrbe u 18. korpusu Srpske vojske Krajine,* Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2014.
15. Ante Gugo, *Oluja koju nismo mogli izbjeći,* Znanje d.o.o., Zagreb, 2015.
16. Toni Hnojčik, *To sam radio u ratu, sine (Zapadna Slavonija 1990. – 1995.),* Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, prosinac 2010.
17. Mario Kalan, *Fotomonografija 63. „A" samostalne bojne ZNG Požega,* Udruga ratnih veterana 63. samostalne gardijske bojne, Požega, lipanj, 2016. godine
18. Davor Marijan, *Novska u Domovinskom ratu,* HVIDRA Novska, Novska, 2009.
19. Davor Marijan, *Oluja,* Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, rujan 2007
20. Natko Martinić Jerčić,*Operacija Papuk-91 (Oslobađanje širega papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine),* Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, Bjelovar, 2014.
21. Natko Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u Zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine,* Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji, Zagreb, 2014.
22. Anđelko Mijatović, *Otkos-10 : prva uspješna oslobodilačka operacija Oružanih snaga Republike Hrvatske u Domovinskom ratu : Domovinski rat u zapadnoj Slavoniji : 1990. – 1991.*, Udruga dragovoljaca i veterana Domovinskog rata Republike Hrvatske: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2011.
23. Ivica Miškulin, *Međunarodna zajednica i Zapadna Slavonija 1991. – 1995. – doktorska disertacija,* Hrvatski studiji, Zagreb, 2009.
24. Ivica Miškulin, *Srpska pobuna u općini Pakrac 1990. – 1991.: uzroci, nositelji i tijek,* Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod, scrinia slavonica 11 (2011)
25. Ivica Miškulin, *Srpska pobuna u Zapadnoj Slavoniji 1990. – 1995.: Nositelji, institucije, posljedice,* Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i

Baranje, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Slavonski Brod- Zagreb, travanj 2012.

26. Ante Nazor, *Počeci suvremene Hrvatske države (kronologija procesa osamostaljenja Republike Hrvatske od Memoranduma SANU 1986. do proglašenja neovisnosti 8. listopada 1991.)*, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007.g.
27. Ante Nazor, *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih*, Pressus studio d.o.o., Zagreb, 2011.
28. Ante Nazor, Janja Sekula Gibač, *Proces pokušaja normalizacije hrvatsko-srpskih odnosa i mirne reintegracije Republike Srpske Krajine 1994./1995. na okupiranom području zapadne Slavonije ,* Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2014.
29. Jakša Raguž, *Boj za „Trokut",* Hrvatski institut za povijest u Zagrebu – Odjel za suvremenu povijest, Magazin za vojnu povijest Br.9., Zagreb, Prosinac 2011. g.
30. Jakša Raguž, *Ustrojavanje i raspad Teritorijalne obrane Srpske autonomne oblasti (SAO) Zapadne Slavonije 1991. godine,* Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2015.
31. Janja Sekula Gibač, *Raspoređivanje snaga UNPROFOR-a i (ne)provedba demilitarizacije na okupiranom području Zapadne Slavonije 1992. godine,* Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, scrinia slavonica 14 (2014).
32. Skupina autora, *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., dokumenti –knjiga 1.: Oružana pobuna Srba u Hrvatskoj i agresija oružanih snaga SFRJ i srpskih paravojnih postrojbi na Republiku Hrvatsku (1990. – 1991.),* Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007.
33. Skupina autora, *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat,* Školska knjiga, Zagreb, 2006.
34. Đuro Škvorc, *Zapadna Slavonija uoči i u Domovinskom ratu do studenoga 1991. godine,* Cris, god. XI., br. 1/2009. g.
35. Ante Vukšić; *Novogradiški žrtvoslov* – Domovinski rat na novogradiškom području; 1990 – 1995; Nova Gradiška, 2009.g.